

ערב חגי תשרי

אנו מבקשים לברך את התושבים הוותיקים והחדשים באפרת
בברכת חג שמח!

יוסף דיין – ממונה המועצה הדתית	שמואל גודינגר - ממונה
עליזה אלמקייס – מנהלת המשרד	
הרב איתן וייס – מזכיר המועצה	
הרב אריאל פרחי – מפקח כשרות	ר' שלמה בן דהאן – משגיח כשרות
אילן כהן – איש תחזוקה	
	שרה נחשון – בלנית
	רחל גרומבך – בלנית
	מרלין ברודר – בלנית
חברי חברה קדישא	מרים אסולין – בלנית
	אורה זירינג - בלנית
מתנדבי/ות המועצה הדתית	הרב נתנאל וייל – אחראי עירוב

סיכום מהנעשה במועצה הדתית בחצי שנה האחרונה

קורונה – בחודשיים האחרונים בהוראת במשרד לשירותי דת – בוטלו ההגבלות וחזרנו לעבוד בהקפדה יתרה על נהלי הבריאות במקוואות ובמשרד אך כבשגרה.

כשרות: אנו נותנים שירות השגחת כשרות לכ- 35 בתי עסק (חנויות, מסעדות, קייטרינג) שונים ברחבי אפרת. אנו קוראים לציבור לעקוב אחר הפרסומים שלנו הנמצאים באתר בנושא ולגלות ערנות בבתי העסק השונים לממכר מזון, יש לשים לב לממכר מזון (בעיקר בימי שישי בדוכנים השונים) שאינו נושא תעודת כשרות מהמועצה הדתית אפרת.

ממטבחיהם. לרשות הציבור עומדים מפקח ומשגיח הכשרות הרב אריאל פרחי ור' שלמה בן דהאן, לשאלות בנושא כשרות בבתי העסק שתחת השגחתם. לפי הוראות הבריאות, גם המפקחים עוטים מסכות וכפפות חד פעמיות, וחלק מהעבודה הותאם להוראות התקופה

– כגון מזון שהיה עד כה בתפזורת, ונמכר מאז באריזה סגורה. לתשומת לבכם מראש השנה יש לתת דגש למוצרים עם חשש "חדש". רוב בעלי העסק מתזכרים ע"י המשגיחים, לנושא מוצרים עם חשש "חדש" על מנת להיערך בהתאם עם מלאי נדרש.

מקוואות :

מקוואה בדקל – נרכשה מערכת סינון מים חדשה.

בארבעת המקוואות הוחלפו מסופי סליקת האשראי למסופים תומכי תקן EMV. נישואין: מאז תשרי השנה ב"ה פתחנו כ 100 תיקי נישואין – כן ירבו !! אנו ממליצים לכל זוג העומד להינשא – להיכנס לאתר המועצה המקומית בספריית המועצה הדתית ולהתעדכן בהליך ובמסמכים הנדרשים.

אנחנו ממשיכים לתת שי לבני אפרת הפותחים תיק נישואין באפרת. עירוב – לאחר החורף המבורך והשלגים בוצעו תיקונים בשיתוף עם מחלקת שפ"ע לאורך תוואי העירוב. בנוסף, עם כל השינויים והבנייה שיש ב"ה, אנו מתאמים ומשפרים את העירוב על פי התוואי ההולך ומתחדש.

תרבות תורנית :

המועצה הדתית בשיתוף המועצה המקומית אפרת והמתנ"ס תמכו בפרויקטים של תרבות תורנית.

כגון : סדר בוקר לילדי אפרת בימי שישי במסגרת דרך חיים חולקו סידורים לילדי כיתה א בבתי הספר בתמר, אורות עציון ועשה חיל. יחד עם זה בתוך אתר המועצה הדתית נוספה לשונות של שיעורי תורה בה ניתן לצפות ולהאזין, וכן מי שרוצה לשלוח שיעור תורה, מוזמן.

בית עלמין :

כעת אנו עובדים על תוכנית לתוספת קברים בחלקת אפרת ותוכנית לשיפור ותוספת החנייה בבית העלמין. ביצענו התקנת מזגנים לבית ההספדים. בשיתוף עם מוע"ד גוש עציון שיפרנו את הנגישות והבטיחות בבית העלמין.

אישורי צדקה – אישורי צדקה נבדקים וניתנים רק ע"י המועצה הדתית גוש עציון. יש להמשיך ולבדוק תוקף וחתימה והתאמה לתמונה.

דיני חגי תשרי ותקציר דיני שביעית תשפ"ב

הרב איתן וייס

מזכיר המועצה הדתית

ראש השנה ה'תשפ"ב (07-08.09)

הדלקת נרות	עלות השחר	הנץ החמה	מנחה גדולה	שקיעת החמה	צאת הכוכבים	צאת החג
18: 39	04: 42	06: 14	13: 08	18: 59	19: 19	19: 33

יום כיפור ה'תשפ"ב (16.09)

הדלקת נרות ותחילת הצום	עלות השחר	הנץ החמה	מנחה גדולה	פלג המנחה (תחילת תפילת נעילה לאחר זמן זה)	שקיעת החמה	צאת הכוכבים	צאת החג וסיום הצום
18: 28	04: 49	06: 20	13: 04	17: 26	18: 48	19: 08	19: 21

חודש אלול

בראש חודש אלול עלה משה רבנו להר סיני לקבל את הלוחות השניים, ושהה שם ארבעים יום. בסופם, ביום הכיפורים, התרצה הקדוש ברוך הוא לישראל, סלח להם על חטא העגל, וירד משה מן ההר עם הלוחות השניים. כיון שהתשובה בימים אלה מקובלת ורצויה יותר מבשאר ימות השנה, נהגו ישראל להרבות בהם בתשובה, בתפילות ובתחנונים. נהגו יראים ושלמים בכל קהילות ישראל לקבל על עצמם קבלות והנהגות מיוחדות בחדש זה. להוסיף בתורה ובתפילה ולהדר בכל מה שאפשר.

הנהגות אלו מהוות הכנה נאותה לימים הנוראים בתחילת חדש תשרי¹.

הסליחות

- א. נהגו האשכנזים לתקוע בשופר מיום שני² של ראש חודש אלול ועד כ"ח אלול לאחר תפילת שחרית, (הרמ"א הביא דעות שונות אם מתחילים בא' דר"ח או בב' ³). אך בערב ראש השנה אין תוקעים בשופר⁴. יש מהספרדים הנוהגים לתקוע בשופר בעת אמירת י"ג מידות בסליחות⁵.
- ב. נוהגים לומר סליחות בימי חודש אלול⁶. הספרדים מתחילים לומר סליחות מ-ב' באלול⁷, והאשכנזים - החל ממוצאי שבת לפני ראש השנה.
- ג. זמן אמירת סליחות לכתחילה הוא קודם עלות השחר⁸. אולם מי שלא יכול לקום בשעה זו, יוכל לומר סליחות גם אחר עלות השחר ואף במשך היום, אך יש לסיימם לפני צאת הכוכבים⁹ כמו כן, ניתן לומר סליחות לאחר חצות הלילה ¹⁰
- ד. אם הסליחות נאמרות בשעות הבוקר (לאחר עלות השחר), יש להשמיט מתוך הסליחות את המילים 'באשמורת הבוקר' 'בזעקם בעוד לילי' 'חצות לילה לך קמו' וכדו' שלא יהיו כדוברי שקרים¹¹. וכן לספרדים 'חצות לילה לך קמו' וכדו' ישנה ליאחר חצות לך קמו'.
- ה. לדעת רוב הפוסקים, אם בתחילת הסליחות לא היה מנין, רשאים להתחיל, ולכשיהיה מניין יאמרו (שלושה פסוקים ואז) את הקדיש שבתחילת הסליחות וימשיכו מהמקום שפסקו¹².

¹ מתוך חוברת דיני חגי תשרי- הרב גולן

² ערוך השולחן תקפא א

³ משנ"ב תקפא ס"ק ג

⁴ רמ"א או"ח תקפא סעיפים א, ג.

⁵ ילקוט יוסף מועדים עמוד 16.

⁶ שו"ע או"ח תקפא סעיף א.

⁷ ילקו"י מועדים עמוד 9.

⁸ שו"ע תקפא סעיף א וכן בהקדמת המשנ"ב לפני ס"ק א

⁹ שו"ת יחוה דעת ח"א סימן מו, ילקו"י מועדים עמוד 9.

¹⁰ משנ"ב תקפא ס"ק יב "אין לומר קודם חצות לילה שום סליחות חוץ מביום הכיפורים", שו"ת אגרות משה או"ח ח"ב סימן קה

¹¹ ערוך השולחן תקפא ד

¹² מקראי קודש הלכות ר"ה פרק א הערה יט

- ו. מי שזמנו דחוק או שאיחר לאמירת הסליחות ועליו לדלג על חלקן, יעדיף לומר על פי המדרג הבא¹³: 1. וידוי וכן 'א-ל מלך יושב' עם י"ג המידות. 2. הפסקאות שבין קטעי א-ל מלך יושב. 3. נפילת אפיים. 4. הבקשות. 5. שאר הסליחות.
- ז. במקרים מיוחדים ביותר וכהוראת שעה בשעתו, הרב פיינשטיין התיר, לומר סליחות כשעתיים קודם חצות הלילה¹⁴-אך רוב הפוסקים לא מתירים זאת.
- ח. עשרה שהתחילו לומר סליחות ביחד, ומקצתם הוצרכו לצאת באמצע אמירת הסליחות, אם נשארו ששה לפחות, רשאים לומר את הקדיש שבסוף הסליחות¹⁵.
- ט. נהגו האשכנזים שבעת אמירת הסליחות הנאמרות בלילה מתעטף שליח הציבור בטלית שאינה שלו, וכך נפטר מהספק לגבי הברכה ואינו מברך עליה. אך אם התחילו לומר את הסליחות לאחר זמן ציצית (לפנות בוקר), יברך על טליתו שלו, כרגיל¹⁶.
- י. אומרים תחנון ונפילת אפיים בסליחות, ואם מתקיים ברית מילה בבית הכנסת אז לא יאמרו תחנון בתפילת שחרית, לגבי חתן הנמצא בבית הכנסת אם יאמרו או לא יאמרו תחנון בסליחות-מחלוקת¹⁷.
- יא. רצוי לעמוד בזמן אמירת הסליחות, אך אם קשה לו, רשאי לשבת, למעט כשאומר 'א-ל מלך', י"ג מידות והוידוים¹⁸.
- יב. מנהג האשכנזים להוסיף פרק תהילים "לדוד ה' אורי וישעיי" (תהילים כ"ז) לאחר תפילת שחרית וערבית (נוסח אשכנז) או שחרית ומנחה (אשכנזים המתפללים בנוסח ספרד) עד ליום הושענא רבה¹⁹, גם בקיצושי"ע ילקו"י²⁰ מובא: 'מנהג יפה לומר אחר תפילת שחרית מראש חודש אלול עד הושענא רבא מזמור "לדוד ה' אורי וישעיי ממי אירא" ויש מהספרדים המוסיפים פרק זה בכל ימות השנה.

13 מקראי קודש ר"ה פרק א סעיף יז ובהערה בשם הרב מרדכי אליהו.

14 שו"ת אגרות משה או"ח ח"ב סימן קה

15 פמ"ג חובא במשנ"ב נה ס"ק יא. משנ"ב תקפא סק"ד.

16 משנ"ב תקפא סק"ו.

17 מקראי קודש ר"ה פרק א לקראת סוף הערה מ

18 מטה אפריים תקפא יח

19 מנהג אשכנז-משנ"ב תקפא ס"ק ב, מנהג ספרד- מטה אפריים תקפא סעי' ו

20 קיצושי"ע ילקו"י ימים נוראים עמ' קפב סעי' ב. חזון עובדיה ימים נוראים עמוד כד

ג. אמירת סליחות ביחידות.

ניתן לומר סליחות ביחידות²¹, למעט הבקשות שבלשון ארמית כגון: "מחי ומסי וכו'". כמו כן, אין לומר י"ג מידות, אלא אם כן הן נאמרות כקורא בתורה בניגון ובטעמים²². ניתן לאומרם גם לא רק בניגון טעמי המקרא, אלא בכל ניגון שאדם רגיל ללמוד בו²³. כשאומר ביחידות יש להשלים את כל הפסוק, כולל המילים: "פוקד עוון אבות על בנים על שילשים ועל ריבעים"²⁴, אך יש שכתבו שדי לומר עד "ונקה", כשם שאומרים בציבור²⁵.

אבלות-סליחות

סליחות-אבל אסור לצאת מביתו כדי להיכנס לבית הכנסת לשמוע הסליחות, מלבד בערב ראש השנה שמרבים סליחות וכן בערב יום הכיפורים במקום שמרבים בסליחות²⁶. שליח ציבור²⁷-למנהג האשכנזים: תוך שבעה-אסור (הרב מרדכי אליהו-אם אין ש"צ אחר, אז יוכל), תוך י"ב חודש על אביו או אמו מותר, תוך שלושים-יש מתירים ועל שאר קרובים תוך שלושים-מותר.

למנהג הספרדים: תוך שבעה-אסור (הרב מרדכי אליהו-אם אין שם אחר אז יוכל),

ערב ראש השנה

א. בערב ראש השנה מרבים באמירת סליחות ואפילו אבל יכול לצאת מביתו לצורך אמירת הסליחות בציבור, אך לצורך הסליחות שבימים האחרים לא ייצא²⁸.

ב. בסליחות של ערב ראש השנה אומרים תחנון עם נפילת אפיים, אך אין אומרים תחנון בשאר תפילות היום²⁹.

21. משני"ב תקפא ס"ק ד.

22. שו"ע או"ח סימן תקסה סעיף ה ומשני"ב ס"ק יב.

23. שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג סימן כא.

24. שו"ת אגרות משה שם.

25. ילקוט יוסף מועדים עמוד 13 סעיף כא.

26. רמא תקפא א, ערוך השולחן תקפא ד

27. מקראי קודש ר"ה פרק א' סעיף כז ו-כט

28. רמ"א תקפא א, פסקי מהרי"א סי' קל"ג

29. שו"ע תקפא סעיף ג.

ג. נוהגים לעשות התרת נדרים בערב ראש השנה³⁰. לספרדים – רצוי בפני עשרה, ולאשכנזים – בפני שלושה³¹.

ישנה גם האפשרות לקיים בקבוצות כך שמספר אנשים יעמדו בפני שלושת הדיינים ויאמרו את נוסח התרת הנדרים³².

ד. יש הנוהגים ללכת לקברים ולהרבות שם בתחינות שם. נהגו הגברים לטבול במקווה בערב ראש השנה ויום הכיפורים. הרמ"א מביא וכן מובא בילקוט יוסף שניתן להסתפק במקלחת של לפחות 12.5 ליטר מים³³, שהוא שיעור של כתשעה קבין.

ה. לפני כניסת החג יש להדליק נרות חג ולברך 2 ברכות... אשר קידשנו... להדליק נר של יום טוב³⁴ וכן ברכת שהחיינו. גם ביום השני יש לברך עם הזכרת יום טוב וכן ברכת שהחיינו, וכדי לצאת מהספק נהוג ללבוש בגד חדש או לכוון על פרי חדש, אך דבר זה אינו מעכב. ברכת שהחיינו נוהגת אצל רוב האשכנזים חלק מעדות הספרדים אינם מברכים וכל אחת תנהג כמנהג משפחתה).

ליל ראש השנה

- א. ראוי לעיין במחזור קודם החג, כדי שיכיר את הפיוטים ויבין את פירושי המילים³⁵.
- ב. נהגו ישראל לאכול בסעודות ליל ראש השנה מיני מאכלים לסימן טוב, ולומר בקשות המתאימות להן. נהוג לאכול תפוח בדבש, רימון, תמר, ראש של כבש ועוד, ולומר 'יהי רצון' כמופיע במחזורים³⁶.
- ג. אף שמנהג ה'סימנים' מופיע כבר בתלמוד³⁷, הוא אינו דוחה שום הלכה. לכן, אם באחד ממיני המאכל יש חשש לחרקים, אין לאוכלו. כמו כן, אכילת הסימנים אינה פוטרת את האדם

30. חיי אדם כלל קלח אות ח, כף החיים תקפא ס"ק צט.

31. שו"ע יורה דעה רכ"ח סעיף א. ילקו"י מועדים עמוד 22, אמנם בדיעבד כתב בכף החיים תקפא סק"כ שגם הספרדים רשאים להתיר בפני שלושה.

32. ערוך השולחן רכח סעיף ח במהדורת עוז והדר בה לא הושמטו הלכות נדרים- עמ' תס"א וכן בן איש חי על פרשת ראה

33. רמ"א תרו סעיף ד, ילקו"י מועדים עמוד 82 הלכה א.

34. ילקוט יוסף ימים נוראים עמ' רלב. 'ואין להזכיר יום הזיכרון'. גם במאמר מרדכי ב'שיעורי י"ג אלול' פסק כך כדעת הבן איש חי. וכן במקראי קודש הלכות ראש השנה עמ' כב.

35. שו"ע ורמ"א ק סעיף א, משנ"ב ס"ק ב.

36. שו"ע ורמ"א תקפג סעיף א-ב.

37. גמרא הוריות יב. כריתות ו.

מסעודת החג, והחכם עיניו בראשו, שלא לשבוע מאכילת הסימנים, כדי שיוכל לאכול סעודת מצווה לתיאבון³⁸.

תפילת מוסף ביחיד

ט. אם מתפלל תפילת מוסף של ראש השנה ביחידות - אין להתפלל עד לאחר שלוש שעות ביום (07: 56) הטעם הוא כיון שבשלוש השעות הראשונות הקב"ה דן את עולמו, וכשהוא מתפלל אז ביחידות, שמא יעינו בדינו בייחוד, ומי יצדק בפניו³⁹!?

דיני תקיעת שופר

י. יש למנות לפני ראש השנה בעל תוקע. על בעל התוקע ללמוד היטב את ההלכות, כדי שיתקע כראוי ויוציא את שאר השומעים ידי חובה⁴⁰.

יא. בעל תוקע ספרדי לא יברך 'שהחיינו' ביום השני (זאת כאשר היום הראשון של חג לא יצא בשבת), אף אם תוקע לאשכנזים, אלא אחד מן השומעים האשכנזים יברך 'שהחיינו', והתוקע יתקע⁴¹. אם בכל זאת ספרדי בירך שהחיינו-יצא ידי חובה.

יב. השומע תקיעת שופר שלא כמסורת אבותיו, כגון תימני השומע מאשכנזי, יצא⁴².

יג. מי שכבר יצא ידי חובת תקיעת שופר, ותוקע להוציא אחרים שטרם יצאו ידי חובה, הוא יברך עבורם, והם יענו אמן⁴³. אמנם לספרדים, אם יש בקיאות בברכות מבין אלו שעדיין לא יצאו ידי חובה, עדיף שהוא יברך ולא התוקע⁴⁴.

38. הדבר דומה לסעודת שבת, שמוזבא בביה"ל רמט סעיף ב "שלא ימלא כריסו משארי אכילות קודם סעודת הפת".

39. שו"ע תקצא סעיף ח, משנ"ב ס"ק יד.

40. משנ"ב תקפא ס"ק יא, ותקפה ס"ק ג.

41. ילקו"י מועדים עמוד 36 ראה בהערה כב במקור הבא, שאם ענה לברכת שהחיינו שבירך ספרדי יצא ידי חובה.

42. הליכות שלמה ח"ב פ"ב הלכה יג.

43. משנ"ב תקפה ס"ק ה. התוקע להוציא ידי חובה נשים, נשים אשכנזיות תברכנה בעצמן-מקראי קודש פרק ז, ז.

44. ילקו"י מועדים עמוד 36.

- יד.** אסור לתוקע ולשומעים לדבר בין הברכות לתקיעות שלא מענייניהם, ואם אחד דיבר, עליו לחזור ולברך. כמו כן, אין לדבר בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד, מלבד דברים מענייני התפילה והתקיעות⁴⁵, אך בדיעבד אינו חוזר ומברך⁴⁶.
- טו.** אם דיבר בזמן התקיעה, ולא שמע את התקיעות בשל כך, צריך לחזור ולשמוע את אותו סדר מתחילתו, אך לא יברך שוב⁴⁷.
- טז.** מי ששמע את ברכות תקיעות השופר, והוצרך מיד לצאת קודם התקיעות, כשיחזור צריך לברך שנית ולשמוע את התקיעות⁴⁸.
- יז.** יצא מכל סיבה שהיא באמצע שלושים התקיעות הראשונות, עליו להשלים אחר כך את התקיעות שלא שמע. אם אינו זוכר היכן הפסיק, יחזור וישמע שוב את כל שלושים התקיעות בלא ברכה⁴⁹.
- יח.** יצא לאחר ששמע שלושים תקיעות, טוב שישלים למאה תקיעות כשיחזור⁵⁰.
- יט.** אם התוקע לא יכל להמשיך את התקיעות, יחליף אותו אחד מהקהל מהנקודה שבה הוא הפסיק, והמחליף לא יברך שוב, בתנאי ששמע את הברכות מהראשון⁵¹.
- כ.** ציבור שזמנם מצומצם, שאינם יכולים לשמוע מאה תקיעות, חייבים לשמוע שלושים תקיעות שמצוותם מן התורה⁵².
- כא.** מי שהגיע לבית הכנסת לאחר שכבר בירך התוקע, אך שמע שלושים תקיעות, יצא ידי חובה. יש אומרים שהוא רשאי לברך לאחר התקיעות דמיושב, משום שיהיו תקיעות נוספות על סדר התפילה⁵³.

45. שו"ע ורמ"א תקצב סעיף ג.

46. רמ"א תקצב סעיף ג, ילקו"י מועדים עמוד 57.

47. משנ"ב תקצב ס"ק יג.

48. שו"ע תקצב סעיף ג, משנ"ב ס"ק יד, ילקו"י מועדים עמוד 39. מוכח משם שאם מפסיק בין ברכה לתקיעה, והפסק אינו קשור לתקיעות עצמם, חייב לחזור ולברך שנית. לכן במקרה שלנו שההפסק אינו קשור לתקיעות חייב לחזור ולברך שנית.

49. שו"ע תקפח סעיף ב, משנ"ב סק"ו, שו"ע ורמ"א סה סעיף א, משנ"ב סק"ב.

50. במשנ"ב תקצב סק"ד בשם השלי"ה.

51. שו"ע תקפה סעיף ג, משנ"ב ס"ק יא.

52. שו"ע תקצ סעיפים א-ב.

53. ילקו"י מועדים עמוד 38 הלכה ט בהערה בשם הגר"ע יוסף שהעיקר לדינא לברך. אך בכך החיים תקפה ס"ק לט כתב שמשום ספק ברכות להקל (ואולי כבר יצא ידי חובה) יהרהר בלבו את הברכות.

כב. מצווה על היודע לתקוע בשופר ללכת ולתקוע עבור אחרים, אף אם יפסיד משום כך תפילה בציבור⁵⁴.

כג. ככלל, אין לאכול לפני תקיעת שופר⁵⁵, אולם אם מרגיש חולשה, או שהדבר יקשה עליו להתפלל מוסף בכוונה, מותר לו לאכול מעט לפני התקיעות⁵⁶.

כד. הגיע לידו שופר רק לאחר השקיעה לפני צאת הכוכבים, יתקע בלא ברכה⁵⁷. לספרדים - ביום הראשון של ראש השנה יברך על תקיעה זו אם עדיין לא עברו 13 דקות מהשקיעה, אך ביום השני לא יברך⁵⁸.

אופן התקיעה⁵⁹

כה. סוגי התקיעות הם:

- 'תקיעה' - קול פשוט וישר (להלן: ת').
- 'שברים' - לפחות שלושה קולות, בנשימה אחת (להלן: ש').
- 'תרועה' - תשעה קולות כל שהם רצופים בנשימה אחת (להלן: ר').

כו. אורך התקיעה בסדרה 'תש"ת' היא לפחות כאורך השברים בסדרה זו. כמו כן, התקיעה ב'תר"ת' הינה לפחות כאורך התרועה בסדרה. בתשר"ת, יש לתקיעה להיות לפחות כאורך 'שברים-תרועה'. לכן, התקיעה של תשר"ת ארוכה יותר מהתקיעות הרגילות.

כז. בדיעבד, התקיעה כשירה בכל מקרה שעשה אותה באורך של תשעה קולות קצרים לפחות⁶⁰.

54. הליכות שלמה ח"ב פרק ב הלכה יא.

55. הפוסקים למדו זאת ממצוות אחרות, ראה שו"ע תרנב סעיף ב, ותרצב סעיף ד, ומשנ"ב ס"ק יד שהתיר טעימה דוקא לחולה קצת, וכל זה לפני שמיעת המגילה שחובה מדרבנן, קל וחומר לתקיעת שופר שחובה מהתורה.

56. הליכות שלמה ב א. וכן הביא במקראי קודש (הררי) פרק ז הלכה כג בהערה כו בשם האחרונים.

פניני הלכה ימים נוראים ד ח.

57. משנ"ב תקפח סק"א, שער הציון סק"ב.

58. ילקו"י מועדים עמוד 47 הלכה י כתב שיברך, אך זה רק בתוך 13.5 דקות, כמבואר ביביע אומר חלק ו יורה דעה סימן כג.

59. הדינים בפסיקה זו לקוחים מלוח ארץ ישראל, הרב טיקוצינסקי, ומילקו"י מועדים עמוד 55-56.

60. משנ"ב תקצ ס"ק יג, מקראי קדש (הררי) פרק יא סעיף י.

- כח.** אורך כל קול מקולות השברים צריך להיות כאורך שלושה מקולות התרועה. בדיעבד יצא ידי חובה גם אם עשה קול של שברים באורך של כשני קולות של תרועה, וכן אם עשה קול ארוך יותר של שברים, או שעשה יותר משלוש שברים⁶¹.
- כט.** אם אחד מהקולות (תקיעה, שברים או תרועה) היה קצר מהדרוש (כגון: שתקע רק שני שברים, או שתקע בתרועה פחות מתשע קולות) יש לתקוע שוב את אותו הקול. אמנם, בשינוי קול מעב לדק או צרוד - אין צריך לחזור.
- ל.** אם הוא מסופק אם תקע את השברים או את התרועה כדין, לא יחזור שנית על אותו הקול, אלא יחזור לתחילת הסדר.
- לא.** אם באמצע סדרת 'תשי"ת' תקע תרועה וכן ב'תר"ת' תקע שברים, ואפילו תקע רק קול קצר אחד-קלקל את אותו הסדר וחוזר על הסדר מתחילתו.
- לב.** ב'תשר"ת' - אם באמצע השברים תקע תרועה, אפילו גמר את כולה - חוזר לשברים (ולא לתקיעה). אבל בספק אם היו השברים כדין, או שטעה והקדים תרועה לשברים, או שהוסיף תרועה שנייה (כגון תשר"ר), או שתקע פעמיים שברים (כגון תשש"ר), או שתקע פעמיים 'שברים-תרועה', או שהפסיק יותר מכדי נשימה בין שברים לתרועה - בכל המקרים האלו חוזר לתקיעה ראשונה של אותו הסדר.
- לג.** בתקיעה שבתחילת הסדר, בכל אופן שקלקלה, אפילו אם הכניס בתוכה קול אחר (שבר או תרועה) - קלקל רק את אותה התקיעה וחוזר עליה בלבד.
- אך בתקיעה שבסוף הסדר, אם הכניס בתוכה קול אחר (שבר או תרועה) - קלקל את כל אותו הסדר וחוזר לתקיעה ראשונה.
- לד.** אם בשברים או בתרועה לא תקע את כל הקולות בנשימה אחת, לא יצא ידי חובה, ויחזור לתקיעה הראשונה⁶².
- לה.** כשתוקעים 'שברים-תרועה' בסדרים השונים של התקיעות ישנה מחלוקת אם יש לתקוע אותם בנשימה אחת או לא. אך גם לשיטה שצריך בנשימה אחת, בדיעבד, יצא ידי חובה בכל אופן⁶³.
- לו.** התוקע והשומע יעמדו על רגליהם בלי להישען על התיבה וכדומה, וכך ינהגו גם בתקיעות דמיושב.

61. שו"ע תקצ סעיף ב, משנ"ב ס"ק יג, שעה"צ ס"ט, ילקו"י מועדים עמ' 55

62. שו"ע תקצ סעיף ד, משנ"ב ס"ק טז, מקראי קדש (הררי) פרק יא סעיף יב.

63. שו"ע ורמ"א תקצ סעיף ד, משנ"ב ס"ק טז, מקראי קדש (הררי) פרק יא סעיף יג.

תשליך

- לז.** נהגו ביום הראשון של ראש השנה ללכת לומר 'תשליך' אחרי תפילת מנחה קודם שקיעת החמה⁶⁴. לנוהגים במנהגי הגר"א אין אומרים.
- לח.** את סדר ה'תשליך' נהגו לומר בסמוך לנהר (עדיף במקום שיש בו דגים) או באר, אך ניתן לומר גם ליד גיגית מים, ברז זורם או כל מקור מים אחר.
- לט.** אסור לצאת מחוץ לתחום (איסור תחומין חל גם בחגים) כדי לומר 'תשליך'⁶⁵.
- מ.** בשנה בה ימי ראש השנה בימי חול, מי שלא אמר 'תשליך' ביום הראשון של ראש השנה, יאמר ביום השני של ראש השנה.
- בדיעבד, ניתן לומר 'תשליך' בכל עשרת ימי תשובה⁶⁶.
- נהוג שלא לישון בימי ראש השנה לפחות עד חצות היום.

אבלות-ראש השנה

- בעל תוקע-למנהג האשכנזים אין למנות אבל על אביו או אמו בתוך 12 חודש, אא"כ יש לו חזקה ואין אחר הגון כמותו⁶⁷. לספרדים מותר.
- כך גם לגבי שליח ציבור בראש השנה וביום כיפור-לאשכנזים נהוג שלא, לספרדים מותר.

עשרת ימי תשובה

- א.** מי שטעה ולא הזכיר את ההוספה או השינוי בתפילה '...המלך הקדוש' או '...המלך המשפט', יזכרנו, 'מי כמוך', 'וכתוב', 'בספר חיים', ינהג על פי הטבלה הבאה:

⁶⁴. רמ"א תקפג סעיף ב, משנ"ב שם סק"ח.

⁶⁵. גם ביום טוב יש איסור יציאה מן התחום - שו"ע תקכח סעיף א.

⁶⁶. מקראי קודש פרק יד הערה יב.

⁶⁷ שמירת שבת כהלכתה סה כח-וכן נראה שיוכל לברך שהחיינו.

המקום שבו נזכר	זכרנו לחיים, מי כמוך, וכתוב, ובספר	המלך הקדוש	המלך המשפט
לא אמר עדיין את שם ה' בסיום הברכה	חוזר מתחילת ההוספה ⁶⁸ .	-----	-----
הזכיר את שם ה' של סיום הברכה	אינו חוזר ⁶⁹ .	-----	-----
סיים את הברכה, ונזכר תוך כדי דיבור	אינו חוזר ⁷⁰ .	אומר מיד "המלך הקדוש" ⁷¹ .	אומר מיד "המלך המשפט" ⁷² .
סיים את הברכה, ונזכר לאחר כדי דיבור	אינו חוזר ⁷³ .	חוזר לראש התפילה ⁷⁴ .	לאשכנזים - אינו חוזר ⁷⁵ . לספרדים - חוזר לתחילת הברכה ⁷⁶ .

- ב. מנהג האשכנזים לכפול בקדישים את המילה 'לעילא' ולומר 'לעילא (ו)לעילא'⁷⁷ ובמקום 'מנכל ברכתא' לומר 'מכל ברכתא', בכדי שמספר המילים לא ישתנה⁷⁸.
- ג. בעשרת ימי תשובה, יש לומר בסוף הקדיש "עושה שלום"⁷⁹. אשכנזים נוהגים כן בכל קדיש וכן לסיים כך את ברכת סיום תפילת העמידה, והספרדים נוהגים כך רק בקדיש תתקבל'.

68. שו"ע תקפב סעיף ה ומשנ"ב ס"ק טז, ילקו"י מועדים עמ' 67.

69. אמנם בילקו"י מועדים עמ' 67 כתב שיכול לומר ב"שמע קולנו" או ב"אלוקי נצור".

70. שו"ע תקפב סעיף ה.

71. שו"ע תקפב סעיף ב.

72. שו"ע תקפב סעיף ב.

73. שו"ע תקפב סעיף ה.

74. שו"ע תקפב סעיף א.

75. מקראי קודש ר"ה ג הערה ח, זו הדעה הרווחת אך יש אשכנזים הסוברים כפסק הספרדים.

76. שו"ע תקפב א, ילקו"י מועדים עמוד 64.

77. לבוש תקפ"ב ח.

78. משנ"ב נו ס"ק ב.

79. ערוך השולחן תקפב סעיף ד.

דיני יום כיפור

ערב יום כיפור

- א. עבירות שבין אדם לחברו, אין יום הכיפורים מכפר, לכן יש לפייס זה את זה על מה שפגעו אחד בשני במשך השנה ואין הכפרה שלימה בלא מחילת השני/השניה⁸⁰.
- ב. מצווה להרבות באכילה בערב יום כיפור⁸¹ (ויש לאדם למעט בלימודו בערב יום הכיפורים כדי לאכול ולשתות⁸²).
- ג. בערב יום כיפור אין אומרים תחנון בתפילות שחרית ומנחה, כיוון שיום זה נחשב כיום טוב⁸³.
- ד. הסליחות לבני אשכנז קצרות מהרגיל⁸⁴, וכן אומרים וידוי פעם אחת בלבד⁸⁵. הספרדים אומרים את הנוסח הקבוע⁸⁶, אולם אם אומרים את הסליחות אחרי עלות השחר - מדלגים על התחנון⁸⁷.
- ה. אין אומרים 'למנצח' בערב יום כיפור⁸⁸.
- ו. בני אשכנז לא אומרים 'אבינו מלכנו' ומדלגים אף על 'מזמור לתודה'⁸⁹.
- ז. נוהגים לערוך סדר כפרות לצורך מתן צדקה לעניים⁹⁰.
- ח. נוהגים בערב יום כיפור לטבול במקווה⁹¹. הרמ"א מביא וכן מובא בילקוט יוסף שניתן להסתפק במקלחת של לפחות 12.5 ליטר מים⁹², שהוא שיעור תשעה קבים.

80. שו"ע תרו סעיף א.

81. שו"ע תרד סעיף א.

82. משנ"ב תרד ס"ק א.

83. שו"ע תרד סעיף ב. משנ"ב תרד סק"ג.

84. רמ"א תרד סעיף ב.

85. רמ"א תרב סעיף א, משנ"ב תרב סק"ז.

86. ילקו"י עמוד 74 הלכה .

87. כך הביא בשם הרב אליהו במקראי קודש (הררי) פרק ג הלכה ב.

88. רמ"א תרד סעיף ב. ילקו"י מועדים עמ' 74.

89. רמ"א תרד סעיף ב.

90. שו"ע תרה א: יש למנוע המנהג לשחוט תרגול. רמ"א תרה סעיף א, ומשנ"ב ס"ק ב וילקו"י מועדים עמ' 74-78: מנהג וותיקין לשחוט תרגול.

91. שו"ע תרו סעיף ד, משנ"ב תרו ס"ק יז.

92. רמ"א תרו סעיף ד, ילקו"י מועדים עמוד 82 הלכה א.

ט. בתפילת המנחה צריך לומר את סדר הווידוי המופיע במחזור. סדר הווידוי צריך להיאמר לפני הסעודה המפסקת, ולכן יש להתפלל תפילת מנחה מוקדמת⁹³.

סעודה מפסקת וכניסת הצום

י. עורכים סעודה סמוך לצום, והיא הנקראת סעודה מפסקת⁹⁴. ומובא שיש לאכול בסעודה זו עוף ודגים⁹⁵. יש הנוהגים לברך המוציא על שתי ככרות לחם כנהוג בימים טובים⁹⁶.

יא. גם היודע שהוא פטור מהצום מכל סיבה שהיא, ישתדל לאכול סעודה מפסקת, שהרי אם הטעם לאכילת סעודה בערב יום כיפור היא רק על מנת שיהיה כוח לצום בעיצומו של יום, אכן, אין עניין לאכול בערב יום כיפור לאדם היודע שהוא לא יצום. אך כיוון שישנם טעמים נוספים למצוות האכילה בערב יום כיפור⁹⁷, יש להקפיד גם במקרה זה לקיים את מצוות האכילה.

יב. יש לסיים את הסעודה מספיק זמן לפני כניסת יום כיפור, באופן שישאר לו מספיק זמן להתכונן ליום הקדוש⁹⁸.

יג. המסיים לאכול את הסעודה זמן רב לפני השקיעה, נכון שיאמר בפיו לפני ברכת המזון, שהוא עוד מתכוון לשתות ולאכול⁹⁹. אמנם, לספרדים, אין צריך לכך ויכול להמשיך לאכול¹⁰⁰.

יד. יש להדליק נרות(השעה מופיעה בטבלה בתחילה) ולברך: "ברוך... אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר של יום הכיפורים"¹⁰¹ ולרוב הדעות גם ברכת "שהחיינו"¹⁰².

93. שו"ע תרז סעיף א, משנ"ב תר"ז סק"א.

94. שו"ע תרח סעיף א.

95. משנ"ב תרח ס"ק טז, כף החיים תרד סק"ו. כף החיים תרד ס"ק וס"ק ג.

96. כף החיים תרד סק"ב.

97. ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ד סעיפים ח-י. הטעמים שנאמרו: מצד שנחשב כיום טוב, מצד שמחה על שנמחלים עוונותיו, ועוד.

98. שו"ע ומשנ"ב תרח סעיף א, ילקו"י מועדים עמוד 84 הלכה א.

99. משנ"ב תרח ס"ק יב.

100. שו"ע תרח סעיף ג, ילקו"י מועדים עמוד 84.

101. שו"ע ורמ"א תרי סעיף ב, ילקו"י מועדים עמוד 87.

102. לוח דינים ומנהגים, אור לציון לרב ציון אבא שאול פרק יא סעיף ג ובהערה, מקראי קודש ב יח ובהערה פב, פניני הלכה ימים נוראים פרק ז ט. אין לברך-ילקו"י מועדים-עמ' 87.

טו. יש לדאוג שידליקו נר נשמה שיבער במשך יום כיפור, ועליו יבדילו במוצאי יום כיפור¹⁰³, יש המדליקים נר נשמה נוסף לעילוי נשמת קרוביהם¹⁰⁴.

ליל יום כיפור

טז. אשכנזים נהגו להקדים ולהגיע לבית הכנסת על מנת שיספיקו לומר את תפילת 'תפילה זכה' ו'כל נדרי' קודם שתשקע החמה¹⁰⁵. אך מנהג הספרדים לומר 'כל נדרי' בלילה¹⁰⁶.

יז. מתפללים נשואים וכן הנוהגים להתעטף בטלית כל השנה, יש להם להתעטף קודם שקיעת החמה בטלית, ויברכו עליה¹⁰⁷.

יח. מוציאים ספר תורה¹⁰⁸, ומנהג האשכנזים להוציא שני ספרים¹⁰⁹, ואומרים את הנוסח המופיע במחזור. מברכים ברכת 'שהחיינו'¹¹⁰. מי שברך 'שהחיינו' בשעת הדלקת נרות, אינו חוזר ומברך שוב בתפילה¹¹¹.

יט. מתפללים תפילת ערבית ולאחריה אומרים את הסליחות המופיעות במחזור.

חמשת העינויים

חמש פעמים נאמר בתורה שיש לענות את הנפש ביום הכיפורים¹¹². ומכאן למדו חכמים, שביום זה ישנם חמישה סוגי עינויים, והם: אכילה ושתיה, רחיצה, סיכה, נעילת מנעלי עור ותשמיש המיטה¹¹³. (כמובן שיש גם איסור מלאכה אך הוא איסור בפני עצמו מדין שביתה).

103. שו"ע תרכד סעיף ד-ה, רמ"א תרכד סעיף ה.

104. מקראי קודש הלכות יום הכיפורים פרק ב' סעיף כא וכן הערה צ

105. רמ"א תריט סעיף א.

106. ילקו"י מועדים עמוד 101 הלכה ה.

107. משנ"ב תריט סק"ד, ילקו"י מועדים עמוד 99 הלכה א.

108. ילקו"י מועדים עמוד 101 הלכה ו.

109. לוח ד'נים ומנהגים

110. שו"ע תריט סעיף א.

111. שעה"צ תריט סק"ז.

112. ויקרא פרק ט"ז פסוקים כ"ט ו-ל"א. פרק כ"ג פס' כ"ז ו-ל"ב. במדבר פרק כ"ט פס' ז.

113. משנה יומא תחילת פרק שמיני ובגמ' שם בדף ע"ו ע"א

איסור אכילה ושתייה

כ. אסור לאכול ולשתות ביום כיפור, והאוכל מאכל בכל כמות שהיא עובר על איסור תורה¹¹⁴. האוכל במזיד מאכל בשיעור של כותבת הגסה ומעלה (יש אומרים משקל של 32 סמ"ק ויש אומרים 38/48 סמ"ק) במשך זמן של כדי אכילת פרס (דעות שונות-בין 2 דקות ועד 9 דקות¹¹⁵) מתחייב בעונש כרת¹¹⁶. כמו כן, השותה במזיד יותר מכמות של 'מלוא לוגמיו', זו כמות משתנה מאדם לאדם, אך בממוצע-כ-42 גרם מים¹¹⁷, כלומר כמות הממלאת יותר ממחצית פיו, מתחייב בכרת¹¹⁸.

כא. חולה, שהרופא חיווה דעתו שהוא מוכרח לאכול ולשתות, ואם לא יעשה כן נשקפת סכנה לחייו, חייב לאכול ולשתות ביום כיפור¹¹⁹.

כב. על החולה לאכול ולשתות בשיעורים, כלומר מזון הקצוב בתדירות ובכמות¹²⁰. במזון מוצק, אוכל במשקל של כ-30 גרם בהפרשים של תשע דקות בין אכילה לאכילה. אם הדבר קשה לו, יכול להקל ולחכות עד ארבע דקות בין אכילה לאכילה¹²¹. כמו כן, במקום צורך יכול לאכול עד 38 גרם, ואף 48 גרם¹²².

כג. בכדי למדוד את שיעור האכילה, ניתן להיעזר בקופסת גפרורים רגילה (קטנה), ששיעורה הינו פחות מהשיעור הנ"ל. אם האוכל בעל מרקם אוורירי כמו עוגה למשל, ימעך את האוכל¹²³.

כד. גם בשתייה יש לשתות בשיעורים. הנצרך לשתייה על פי אמות המידה ההלכתיות, יש לו לשתות כמות שהיא פחותה מ'מלוא לוגמיו', בפרקים של תשע דקות. אם הדבר קשה לו, יכול לחכות גם פחות, ואפילו שיעור מועט¹²⁴.

114. שו"ע תריא סעיפים א-ב.

115. שש"כ פרק לט סעיף יח.

116. שו"ע תריב סעיף א-ה, שו"ע תריח ז-ח.

117. ספר אסיא ח"א עמוד 65.

118. שו"ע תריא סעיף ט.

119. שו"ע תריח סעיף א, משנ"ב תריח סק"ב-סק"ג.

120. שו"ע תריח סעיף ז.

121. שש"כ פרק לט סעיף יח.

122. ספר אסיא ח"א עמוד 65.

123. שש"כ פרק לט סעיף יח.

124. שש"כ פרק לט סעיף כ.

כה. כיצד מודדים את כמות השתייה : ממלאים את הפה במים עד לכמות האפשרית הגדולה ביותר. לאחר מכן, ירוקן את פיו לתוך כוס, וישפוך קצת יותר מחצי מהנוזלים. יש לסמן קו בגובה המים על הכוס וכך ידע את הכמות המותרת¹²⁵.

כו. מדידת כמות האוכל, וכן מדידת כמות השתייה מותרת ביום כיפור¹²⁶. אמנם, טוב לעשות זאת מבעוד יום¹²⁷, בפרט אם ברצונו לסמן בצבע את הכמות על הכוס.

כז. אם הרופא הורה לאכול ולשתות כרגיל, עליו לשמוע לרופא¹²⁸.

כח. חולה האוכל בשיעורים, די לו לברך לפני האכילה הראשונה בלבד, ואינו צריך לברך על כל שיעור ושיעור שאוכל כל עוד לא הסיח דעתו. אמנם לא יברך ברכה אחרונה, הן על האכילה והן על השתייה¹²⁹.

כט. הנצרך לאכול ביום כיפור, אינו צריך לקדש¹³⁰. כמו כן, אם חל יום כיפור בשבת, פטור הוא מלחם משנה¹³¹.

ל. האוכל לחם, צריך ליטול ידיים באופן שרגיל בימות החול¹³², ולספרדים לא יברך על נטילה זו¹³³.

אם אוכלים שיעור מספיק של לחם המחייב בברכת המזון, אומרים 'יעלה ויבוא', ומזכירים "ביום הכיפורים הזה", והספרדים מוסיפים גם "וביום סליחת העוון הזה"¹³⁴, וכן אם חל בשבת אומרים 'רצה והחליצנו'¹³⁵.

125. מקראי קודש (הררי) הלכות יום הכיפורים פרק ו הערה לח בשם הגרש"ז אוירבך.

126. שו"ע שו"ע סעיף ז, ומשנ"ב ס"ק לו.

127. משנ"ב תריח ס"ק כא.

128. שו"ע תריח א.

129. שש"כ פרק לט סעיף כא.

130. משנ"ב תריח ס"ק כט. ילקו"י מועדים עמ' 98

131. שש"כ פרק לט סעיף לא.

132. שש"כ פרק לט סעיף לא.

133. ילקו"י מועדים עמוד 98 הלכה יד.

134. ילקו"י מועדים עמוד 98 הלכה יד.

135. משנ"ב תריח ס"ק כט, ילקו"י מועדים עמוד 99 הלכה יד.

לא. שכח לומר 'רצה והחליצנו' (בשבת) או 'יעלה ויבוא', ונזכר לאחר שאמר את ברכת בונה ירושלים, אינו חוזר¹³⁶.

איסור רחיצה

לב. אסור להתרחץ ביום כיפור שום רחיצה הגורמת לתענוג, בין במים חמים ובין במים קרים, ואף לשטוף את אצבעו במים אסור. אמנם, אם יש לכלוך על הגוף או על הידיים מותר לשטוף אותו¹³⁷.

לג. נוטלים ידיים בהשכמת הבוקר, אך יש להיזהר ליטול רק את קשרי האצבעות ולא את כף היד, כך גם לאחר יציאה מהשירותים¹³⁸.

איסור סיכה

לד. אסור לסוך את הגוף ביום כיפור¹³⁹ וסיכה נחשבת חמורה יותר מרחיצה¹⁴⁰. לכן, אין להשתמש בדאודורנט ובכל מיני מוצרי קוסמטיקה לסוגיהם¹⁴¹.

איסור נעילת נעלי עור

לה. אסור לנעול נעליים העשויות מעור וכן המחופה עור מעל הנעל¹⁴².

לו. הנמצא במקום שקיים בו חשש להמצאות נחשים ועקרבים, יכול לנעול נעליים העשויות מעור¹⁴³.

136. משנ"ב תרי"ב ס"ק כט.

137. שו"ע תרי"ג סעיף א, שדווקא רחיצה של תענוג נאסרה ביום כיפור.

138. שו"ע תרי"ג סעיף ב.

139. שו"ע תרי"ד סעיף א.

140. פסקי תשובות תרי"ד סעיף א.

141. פסקי תשובות תרי"ד סעיף א.

142. שו"ע תרי"ד סעיף ב. ומשנ"ב ס"ק ו.

143. שו"ע תרי"ד סעיף ד.

תשמיש המיטה

לז. יש לשמור את כל דיני ההרחקה כמו בימי נידה, כולל הרחקת המיטות¹⁴⁴.

תפילות יום כיפור

תפילת מוסף

לח. יש להתחיל להתפלל מוסף קודם זמנה של מנחה גדולה, כלומר לפני שש וחצי שעות זמניות (שעה 13:04)¹⁴⁵.

לט. בחזרת הש"ץ של מוסף אומרים את סדר העבודה. נוהגים לכרוע ולהשתחוות על הרצפה בעת שמזכירים: 'והכוהנים והעם', וכן ב'עלינו לשבח' כשמגיעים ל'כורעים'¹⁴⁶. יש לפרוס על הרצפה חתיכת בד, מגבת וכדומה, על מנת שיהיה הפסק בין פניו של האדם לבין הרצפה¹⁴⁷.

מ. העצה לשליח הציבור היא, להזיז את התיבה שלפניו על מנת שהוא יוכל להשתחוות בלי לזוז ממקומו לשם כך, או שיתרחק קצת מהתיבה קודם התחלת חזרת התפילה, כך שיהיה לו מספיק מקום להשתחוות¹⁴⁸.

תפילת נעילה

מא. יש להתחיל להתפלל תפילת נעילה כחצי שעה קודם שקיעת החמה, ולסיימה עד מעט קודם צאת הכוכבים. אך אין למחות באלו המסיימים תפילת נעילה לאחר צאת הכוכבים¹⁴⁹.

מב. אין להתחיל תפילת נעילה קודם פלג המנחה, דהיינו כשעה ורבע לפני שקיעה¹⁵⁰.

144 שו"ע תרט"ו סעיף א ומשנ"ב ס"ק א-ב.

145 שו"ע תרכ סעיף א ומשנ"ב סק"ב. ילקו"י מועדים עמ' 104.

146 רמ"א תרכא סעיף ד.

147 משנ"ב תרכא ס"ק יד.

148 משנ"ב תרכא ס"ק טז. ילקו"י עמוד 110 הלכה כד.

149 שו"ע תרכג סעיף ב. משנ"ב ס"ק ב, ושעה"צ ס"ק ב.

150 שעה"צ תרכג סק"ח, כף החיים תרכג סק"ז.

מג. הכהנים נושאים את כפיהם בתפילת נעילה¹⁵¹, ולשם כך צריך לדאוג לסיים את ברכת הכהנים כמה דקות קודם לשקיעה¹⁵². אם לא הספיקו הכהנים לשאת את כפיהם לפני השקיעה, ניתן לברך ברכת הכהנים עד שלוש עשרה וחצי דקות לאחר השקיעה¹⁵³.

מד. בסוף תפילת נעילה אומרים כפי מה שמופיע במחזורים, ותוקעים בשופר. גם כשחל יום כיפור בשבת תוקעים ואפילו בבין השמשות¹⁵⁴.

מוצאי יום כיפור

מה. אין לעכב יתר על המידה את תפילת ערבית בכדי לא לעכב ולצער את הצמים.

מו. מי שטעה ואמר 'המלך הקדוש' או 'המלך המשפט'-אינו חוזר¹⁵⁵.

מז. אומרים 'אתה חוננתנו' בתפילת ערבית¹⁵⁶ וכן, המנהג הרווח לקיים קידוש לבנה¹⁵⁷.

מח. סדר הבדלה של מוצאי יום כיפור: מבדילים על כוס יין, אך אין מברכים על בשמים גם אם יום כיפור חל בשבת¹⁵⁸.

מברכים 'בורא מאורי האש' על נר שדלק מערב יום כיפור, או שהודלק מאש שכזו, ולא על אש שעתה הדליקו מחדש¹⁵⁹.

מט. במוצאי יום כיפור אוכלים ושמים, ונחשב קצת ליום טוב¹⁶⁰.

נ. יש הנוהגים להתחיל בבניית הסוכה¹⁶¹ (אם חלש, לפחות ילמד מהלכות סוכה או ישוחח עם בני ביתו לגבי בניית הסוכה¹⁶²), כמובן, במקום ובשעות בהם אינו מפריע לשכנים.

151. שו"ע תרכג סעיף ה.

152. משנ"ב תרכג ס"ח. ילקו"י מועדים עמ' 113

153. שעה"צ תרכג ס"ק יא, ילקו"י מועדים עמוד 112, הליכות שלמה עמוד נח סעיף ט.

154. שו"ע ורמ"א תרכג סעיף ו. ומשנ"ב ס"ק יב.

155. רמ"א קיח ומשנ"ב ס"ק א, ילקו"י מועדים עמ' 115

156. שו"ע תרכד סעיף א.

157. רמ"א תכו ב, ילקו"י מועדים עמ' 116 (לדעות השונות עיין מקראי קודש פרק א הערות נג-נה)

158. שו"ע תרכד סעיף ג, משנ"ב ס"ח.

159. שו"ע תרכד סעיפים ד-ה, משנ"ב ס"ז.

160. רמ"א תרכד סעיף ה. ילקו"י מועדים עמ' 117

161. רמ"א תרכד סעיף ה ורמ"א תרכ"ה סעיף א

162. ערוך השולחן סימן תרכד סעיף ז, כף החיים סימן תרכה ס"ק לה

נא. בימים בין יום הכיפורים ועד לסוף חג הסוכות, אין אומרים תחנון, לא נפילת אפיים וכן אין מתענים, וגם לא ביום פטירת אביו או אמו.

אבלות ביום כיפור

בערב יום כיפור שמנהג ישראל לטבול, מותר לאבל לרחוץ (אפי' בחמים-משנ"ב) ולטבול סמוך לכניסת החג¹⁶³, וכן בסעודה המפסקת ניתן להקל לישוב על כיסא.

ויהי רצון שנזכה במהרה לכפרת כל עם ישראל ברחמים ונראה כהן גדול בעבודתו בבית המקדש.

¹⁶³ רמ"א תרו"ד, ומשנ"ב ס"ק כד

חג הסוכות ה'תשפ"ב (21.09)

הדלקת נרות	עלות השחר	הנץ החמה	מנחה גדולה	שקיעת החמה	צאת הכוכבים	צאת החג
18: 21	04: 52	06: 23	13: 02	18: 41	18: 46	19: 14

שמיני עצרת ה'תשפ"ב (28.09)

הדלקת נרות	עלות השחר	הנץ החמה	מנחה גדולה	שקיעת החמה	צאת הכוכבים	צאת החג
18: 12	04: 58	06: 27	12: 59	18: 32	18: 52	19: 05

סוכות

"ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון" (תהילים עו ג)

ימי חג הסוכות הם ימי חזרה אל הטבע

בכל ימות השנה אנו דרים בבית קבוע העשוי מחומרים מלאכותיים, ואילו בימות החג אנו חוסים בצל הסכך, שהחותם הטבעי עדיין ניכר בו.

לא בכדי כינו חכמי הסוד את הסוכה "צילא דמהימנותא" – צל האמונה – משום שאווירת ענני הכבוד עדיין נשתמרה בה במקורותיה.

מרכיב נוסף הבולט במצוות הסוכה, המחזיר אותנו אל הטבע המקורי שלנו, הוא שבירת המחיצות המלאכותיות המפרידות בין יהודי ליהודי.

דווקא דפנותיה הארעיות של הסוכה מדגישות את הערך החינוכי, שמחיצות אלו אין בהן ממש, ו"כל ישראל ראויים לישוב בסוכה אחת" (סוכה כ"ז, ב'). וכן אין אנו יוצאים ידי חובתנו בארבעת המינים, עד שנאגוד אותן באגודה אחת. ומתוך חיזוק האחדות ביננו לבין האחר כולנו תפילה שנוכה לראות בבניינה השלם של סוכת דוד הנופלת, ואז יתקיים בנו הפסוק "שמחם בבנין שלם" מתוך פיוט 'כל מקדש שביעי'.

בברכת חג שמח

דיני מצות הסוכה¹⁶⁴

בניית הסוכה

- א. מצווה להתחיל בבניית הסוכה במוצאי יום כיפור. רצוי לסיים את העבודה עד למחרת¹⁶⁵.
- ב. מצווה מדאורייתא של "ואהבת לרעך כמוך" מחייבת אותנו שאין להקים את הסוכה בזמן שהדבר יפריע לשכנים.
- ג. מיקום הסוכה תחת כיפת השמיים¹⁶⁶, במקום ללא ריח רע, רוחות, זבובים ויתושים או כל הפרעה אחרת¹⁶⁷.
- ד. אורך ורוחב הסוכה לא יפחת משבעה על שבעה טפחים (56 ס"מ על 56 ס"מ), וגובהה לא יפחת מעשרה טפחים (80 ס"מ) ולא יותר מעשרים אמה (9.6 מטר)¹⁶⁸.
- בשעת הדחק ניתן להסתפק בדפנות משני צדדים ודופן חלקית בצד השלישי, באופנים הבאים:

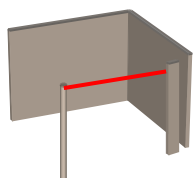
¹⁶⁴ המידות בקובץ זה חושבו על פי שיטת הגר"ח נאה, כידוע ישנן שיטות נוספות מקלות יותר ומחמירות יותר.

¹⁶⁵ רמ"א תרכד סעיף ה, תרכה סעיף א, משנ"ב סק"ב, ילקו"י מועדים עמוד 118.

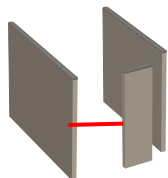
¹⁶⁶ שו"ע תרכו סעיף א, משנ"ב סק"א.

¹⁶⁷ שו"ע תרמ סעיף ד, משנ"ב ס"ק טז ו-יט.

¹⁶⁸ שו"ע תרלג סעיף א, וראה ילקו"י מועדים עמוד 120.

- שתי דפנות צמודות- יש להעמיד שלישית ברוחב 8 ס"מ לפחות, במרחק של פחות מ-24 ס"מ מהדופן. בנוסף, יש להעמיד בפינה עמוד , וכן יש להעמיד צורת הפתח מעל(צבוע כאן באדום). אם העמוד והדופן הצר מגיעים עד לסכך-אין צורך בצורת הפתח שמעל¹⁶⁹.

- שתי הדפנות נגדיות-יש להעמיד שלישית ברוחב 32 ס"מ לפחות, במרחק של פחות מ-24 ס"מ מאחת הדפנות וכן יעמיד צורת הפתח מעל¹⁷⁰.

דפנות הסוכה

ה. את דפנות הסוכה אפשר לעשות מכל חומר שהוא ואף מאלו הפסולים לסכך¹⁷¹.

- לכתחילה אין להשתמש בדופן המתנדנדת ברוח מצויה, אם בכל זאת משתמש בסדינים וכדו' יש לחבר בתחתית הדופן 4 קנים או חוטים במרחק פחות מ-24 ס"מ אחד מהשני לרוחב תחתית הסוכה בכדי שייחשבו כדופן ע"י דין לבוד¹⁷²(יש לעשות זאת סביב 2 דפנות ולפחות טפח של דופן נוסף).

¹⁶⁹ שו"ע תרל ב, לדעת הרמ"א-אם הטפח והעמוד מגיעים עד לסכך, לא צריך את צורת הפתח מעל.

¹⁷⁰ שו"ע ורמ"א תרל סעיף ג.

¹⁷¹ שו"ע ורמ"א תרל סעיף א.

¹⁷² שו"ע תרל סעיף י, משנ"ב ס"ק מח. בילקו"י מועדים עמוד 118 אסר אפילו בדיעבד, ובערוה"ש תרל סעיף לב התיר רק כאשר יחבר ג' קנים עם פחות משלושה טפחים ביניהם.

ז. הדופן צריכה להיות לפחות בגובה 80 ס"מ. אם הדופן אינה מתחילה מהרצפה או לחלופין מתחילה מהרצפה אך אינה מגיעה עד לסכך, והמרחק בין הדופן לרצפה/סכך הוא קטן מ- 24 ס"מ, ניתן להסתמך על דין לבד ולחשיב דופן זו ככשרה¹⁷³.

ח. אין להניח את הסכך על גבי דבר שמקבל טומאה. לכן, סוכה שכל מסגרתה עשויה ממתכת, אין להניח הסכך ישירות על גבי המתכת, אלא יש להניח קורות מעליהם לאורך ולרוחב הסוכה, ועל גביה יונח הסכך. אמנם במידה ואין אפשרות להשיג קורות עץ, ניתן להקל ולסכך גם על מוטות המתכת ישירות¹⁷⁴.

ט. **לסיכום חלק זה**, נראה ציטוט מתוך לשונם של השו"ע ושל הרמ"א 175: שו"ע - "... אין לעשות כל המחיצות מיריעות של פשתן בלא קנים אף על פי שקשרן בטוב, זימנין דמנתקי ולא אדעתיה, והוי ליה מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה. והרוצה לעשות בסדינים, טוב שיארוג במחיצות קנים בפחות מג"י". רמ"א - "ונהגו עכשיו לעשות מחיצות שלימות כי אין הכל בקיאים בדין המחיצות, ומי שאין לו כל צרכו למחיצות - עדיף אז לעשות שלש מחיצות שלמות מארבע שאינן שלמות".

הלכה זו משמעותית במיוחד במקומות בהם נושבות רוחות בעונה זו של השנה, ולכן מי שעושה דפנות מיריעות בד, חייב לקבע אותם היטב או להשתמש בדין לבד.

¹⁷³ שו"ע תרל סעיף ט, משנ"ב ס"ק מב.

¹⁷⁴ שו"ע תרכט ז ומשנ"ב ס"ק כב

¹⁷⁵ שו"ע תרל י, רמ"א תרל ה

סכך הסוכה

י. הסכך צריך להיות מן הצומח, תלוש מהקרקע, ומדבר שאינו מקבל טומאה¹⁷⁶. דברים המקבלים טומאה הם רוב הכלים המשמשים את האדם, כגון: סולם, כיסא, ספסל וכדומה, אף אם אין לה בית קיבול¹⁷⁷.

יא. אסרו חכמים לסכך בדברים הבאים, אף שיש בהם את התנאים לעיל:

- קרשים (לייסטים) שרוחבם 24 ס"מ, אפילו הניחם על צידם בצורה כזו שאין בהם 24 ס"מ¹⁷⁸.

- אגודת קש או עצים הקשורים יחד, שדרך להניחן על הגג לצורך ייבוש¹⁷⁹.

- דבר שבעבר היה ראוי לקבל טומאה, אף שעכשיו כבר לא, כגון כלים שבורים¹⁸⁰.

- סכך שריחו רע¹⁸¹.

- סכך העשוי מעלים נושרים או הממהרים להתייבש ולהיקמל¹⁸².

יב. 'צילתה מרובה מחמתה' - הסכך צריך לגרום לכך שיהיה יותר צל מאשר שמש. לכן, אם בסכך עצמו מקום הצל והשמש שווה, הסוכה פסולה.

176 שו"ע תרכט סעיף א

177 שו"ע תרכט סעיף ז, משנ"ב ס"ק כג-כה

178 שו"ע תרכט סעיף יח, ועיין משנ"ב ס"ק מט ו-נ', שהביא שיש לחוש למנהג שלא לסכך בנשרים אפילו בפחות מארבעה טפחים.

179 שו"ע תרכט סעיף טו

180 שו"ע תרכט סעיפים א-ב

181 שו"ע תרכט סעיף יד.

182 שו"ע תרכט סעיף יד.

יג. צריך שמבעד לסכך יראו את הכוכבים בלילה. אך אם הסכך מעובה ואינו רואה כלל את הכוכבים יצא בדיעבד. אך אם הוא כל כך מעובה שאפילו גשם חזק אינו נכנס פנימה יש שפסלו את הסוכה משום שהיא דומה לבית, ולכן יש להימנע מלסכך בצורה זו¹⁸³.

יד. סכך דק מאוד שיש בו הרבה חורים אבל רוחב כל חור הוא פחות מ24 ס"מ, ובסך הכל הצל מרובה מ-השמש, כל הסוכה כשירה¹⁸⁴. אך אם יש לכל אורך/רוחב הסכך חור ברוחב 24 ס"מ ישנם אופנים בהם נפסלת בכך כל הסוכה, ובכל מקרה אין לאכול תחת החור הזה¹⁸⁵.

טו. 'דופן עקומה' – אם באמצע הסוכה יש סכך פסול ברוחב 32 ס"מ ויותר, והוא מונח לכל אורך או רוחב הסוכה, הרי הוא פוסל את הסוכה כולה¹⁸⁶. אך אם הסכך הפסול הוא בצידי הסוכה, הרי הוא פוסל רק אם רוחבו ארבע אמות (1.92 מ') ויותר, לפי שבפחות מכך דנים את הסכך הפסול כאילו הוא המשך הדופן. אך אין לאכול ולישון תחת הסכך הפסול¹⁸⁷.

טז. 'מעמיד' אין לחבר או להעמיד את הסכך על ידי דברים המקבלים טומאה, כגון: לקבוע את הסכך במסמרים לקרשים מתחתיו, או להעמיד אותו על ידי שמניח עליו רשת ברזל, או צינורות מתכת כדי שלא יעוף¹⁸⁸. כאשר אין לו מעמיד אחר אלא מחומרים אלו, ניתן לסמוך על דעת המקלים בדין 'מעמיד'¹⁸⁹. אבל את הקרשים שמתחת לסכך או דבר אחר שהסכך נשען עליו, מותר לכתחילה לחבר לדפנות הסוכה בדבר המקבל טומאה (כגון מסמרים וכדומה), כיוון שהוא רק 'מעמיד דמעמיד'¹⁹⁰.

183 שו"ע תרלא סעיף ג, משנ"ב ס"ק ה-ו

184 שו"ע תרלא סעיף ג

185 שו"ע ורמ"א תרלב סעיף ב, משנ"ב ס"ק יג-טז

186 שו"ע תרלב סעיף א, ועיין במשנ"ב ס"ק ג שיש להחמיר בכך ביותר משלושה טפחים.

187 שו"ע תרלב סעיף א

188 רמ"א תרכט סעיף ז, משנ"ב ס"ק כד, ילקוט יוסף מועדים עמוד 130

189 שו"ע תרל יג, משנ"ב ס"ק נט, שער הציון ס

190 ילקוט יוסף מועדים עמוד 130, אך לדעת החזו"א הלכות סוכה סימן קמג ג מעמיד דמעמיד אסור

יז. יש להניח את הסכך רק לאחר הקמת הדפנות, אחרת הסוכה פסולה¹⁹¹.

יח. שימוש בפרגולה: בכדי להשתמש בפרגולה לצורך סוכה, יש לבדוק מספר דברים. ראשית, האם לאותם קורות יש את התנאים העיקריים לסכך, והם: 1. רוחב הקורות קטן מ-32 ס"מ. 2. שיהיו יותר קורות ממרווחי אוויר, כדי שהצל יהיה הרוב בסוכה. 3. הקורות אינן צמודות לגמרי זה לזה, כדי שתהיה הסוכה עראית ולא כבית קבע. בנוסף, ישנן בפרגולה מספר בעיות נוספות¹⁹², שכדי לפתור אותן צריך לנקוט בצעדים הבאים: אם אין לפרגולה דפנות: יעמיד את הדפנות, לאחר מכן יסיר את הברגים של הפרגולה, ירים את קורות הגג ויחזירן למקומן ללא הברגים, ואז הסוכה כשרה. כאשר הקורות מיוצבים ביותר גם ללא הברגים, או שאינן מחוברות כלל בברגים, אין צורך להסיר ולהרים את כולם. אלא ירים רק קורה אחת (ברוחב 8 ס"מ). אם יש לפרגולה דפנות: אם ידוע שקורות הגג

¹⁹¹ רמ"א תרלה, משנ"ב ס"ק י-ה"ח (דעת יחיד) מתיר בדיעבד, ילקו"י מועדים עמוד קכה

¹⁹² א. מאחר והפרגולה לרוב לא נעשתה לשם מצוות סוכה אלא לצל בלבד, אז יש לחדש בה משהו, כדין סוכה ישנה המובא בשו"ע תרלו סעיף א.

ב. בדרך כלל יש לפרגולה תקרה בלא דפנות, ואם הסכך מונח לפני הדפנות, עובר על 'תעשה ולא מן העשוי'
ג. לפעמים קורות הפרגולה העליונות מחוברות למסגרת, ואינן באות בפני עצמן, ואז יש בה גזרת תקרת בית, עיין במשנ"ב תרכט ס"ק מט.
ד. קורות הפרגולה מחוזקות בדרך כלל על ידי ברגים או מסמרים ואם ללא הברגים או המסמרים, ינועו או יפלו הקורות ברוח מצויה, הרי יש לה דין 'מעמיד'

הונחו בנפרד אחת אחת, אין צורך להרים את כל הקורות, אלא רק קורה אחת כנ"ל. אם הקורות הונחו יחד עם כל המסגרת, צריך להרים את כולם¹⁹³.

יט. החזרת סכך שעף ברוח- בחול המועד-מותר. ביום טוב או בשבת אסור להניח או להחזיר אפילו רק חלק מהסכך, וע"י גוי המשנ"ב מתיר¹⁹⁴.

כ. הסרת/החזרת קישוטי הסוכה-בימי חול המועד מותר להסיר את הקישוטים, ובלבד שלא יעשה בהם שימוש אחר שאינו לשם סוכה. אך בשבת וביום טוב, בהן קיים איסור מוקצה, היה צריך לאסור את טלטול הקישוטים, אך מותר, כיוון שאדם מקצה אותם לצורך המצווה. אמנם הרמ"א מתיר להסיר את הקישוטים בשבת וביום טוב, אפילו אם לא התנה את הדבר בפירוש, מכיוון שבדאי לכך התכוון. לפיכך, טוב יותר שיתנה בפירוש בעת תליית הקישוטים, אך גם אם לא הותנה הדבר, מותר מן הדין להסירם אפילו בשבת¹⁹⁵.

¹⁹³ שו"ע תרלו א משנ"ב ס"ק ה, ילקו"י מועדים עמ' 126 ובהערה, תחומין כרך י"ט עמ' 373

¹⁹⁴ משנ"ב תרלו ס"ק א

¹⁹⁵ שו"ע ורמ"א תרלח ב, משנ"ב ס"ק כד

אך זאת בתנאי שהורדת הקישוטים בשבת וביום טוב, אינה כרוכה במלאכות האסורות מן התורה שלא ניתן להימנע מהם—כגון התרת קשרים, והוצאת מסמרים ונעצים וכדומה.

כא. "תעשה ולא מן העשוי" סיכך בענפים המחוברים לקרקע ואחר כך חתך אותם, הסכך פסול¹⁹⁶, אלא אם כן חזר וסיכך פעם נוספת על ידי שינענע ויגביה אותם אחד אחד¹⁹⁷.

מצות הישיבה בסוכה

כב. כל שבעת ימי החג עושה אדם את ביתו עראי ואת סוכתו קבע, דהיינו: אוכל, ישן, ודר בסוכה כדרך שהוא דר בביתו כל השנה¹⁹⁸.

כג. גם אם מתפלל ביחידות, יתפלל בתוך הסוכה¹⁹⁹.

כד. אכילת עראי, כגון פירות או דברי מתיקה, מאכלי מזונות וכן לחם הפחות מנפח של 57.6 סמ"ק (-לשיטת הגרא"ח נאה), אם לא קבע עליהם סעודה, מותרים לאוכלם גם מחוץ לסוכה. והמחמיר לאוכלם בתוך סוכה הרי זה משובח. שתייה מותרת מחוץ לסוכה²⁰⁰.

¹⁹⁶ שו"ע תרכט א ומשנ"ב ס"ק א

¹⁹⁷ שו"ע תרכו ב, משנ"ב ס"ק יג

¹⁹⁸ שו"ע תרלט סעיף א

¹⁹⁹ קיצור שולחן ערוך גאנצפריד, קלה א

²⁰⁰ שו"ע תרלט סעיף ב

כה. בליל ראשון של חג צריך להתחיל לאכול בסוכה אף בעת ירידת גשמים. במקרה זה, יש לקדש ולאכול כזית פת (25.6 סמ"ק-לשיטת הגר"ח נאה) בתוך הסוכה, ואחר כך ימשיך לאכול בתוך הבית, אך לא יברך 'לישב בסוכה' הואיל והדבר נתון במחלוקת, וספק ברכות להקל²⁰¹.

כו. יש לאכול כאשר ודאי לילה. אם התחיל לאכול לפני צאת הכוכבים, עליו לחזור, אך ללא ברכת לישב בסוכה (אם אכן בירך אותה קודם)²⁰².

כז. בליל החג מקדשים ומברכים ארבע ברכות כסדר: 'הגפן', 'מקדש ישראל והזמנים', 'לישב בסוכה' ו'שהחיינו'²⁰³.

כח. אסור לישון חוץ לסוכה אפילו שנת עראי (הרמ"א כאן, מלמד זכות על המקלים לישון מחוץ סוכה). אם נרדם בטעות מחוץ לסוכה או שנכנס עקב הגשמים, כאשר יתעורר וירצה להמשיך לישון, חייב ללכת לסוכה²⁰⁴.

כט. אם אכל או ישן בסוכה ועקב הגשמים נכנס לביתו, אינו מחויב לחזור לסוכה כאשר ייפסקו הגשמים²⁰⁵.

²⁰¹ שו"ע תרלט סעיף ה, משנ"ב ס"ק לה

²⁰² רמ"א תרלט סעיף ג, משנ"ב ס"ק כה

²⁰³ שו"ע תרמג סעיף א

²⁰⁴ שו"ע ורמ"א תרלט סעיף ב ומשנ"ב ס"ק יא

²⁰⁵ שו"ע ורמ"א תרלט ו ז

הפטורים מהסוכה

כט. נשים פטורות ממצוות סוכה, ככל מצוות עשה שהזמן גרמא. השו"ע פסק שלא תברכנה, והרמ"א פסק שכן נוהגות לברך. על כן, נשים מעדות אשכנז תוכלנה לברך 'לישב בסוכה' כאשר תרצנה לאכול בסוכה²⁰⁶.

ל. במידה וירדו גשמים לתוך הסוכה, במידה שמשער שיקלקלו את התבשיל, יש להיכנס לבית, שכן במצב זה פטור מאכילה ושינה בסוכה והנשאר בסוכה במצב של גשמים מרובים 'אינו מקבל שכר ונחשב מן ההדיוטות'²⁰⁷.

לא. חולה אף שאין בו סכנה, אלא חש בכאב ראש או כאב עיניים וכדו', וקשה לו להיות בסוכה, פטור. וכן אדם הזקוק לסיוע מאחרים, אף הוא פטור²⁰⁸.

לב. המצטער פטור מן הסוכה. לכן, כאשר השהייה בסוכה קשה עליו מפני דברים המפריעים לו כגון זבובים ויתושים, רוח חזקה, קור גדול וכיוצא בזה, פטור מן הסוכה²⁰⁹.

²⁰⁶ שו"ע תרמ סעיף א, משנ"ב ס"ק א

²⁰⁷ שו"ע ורמ"א תרלט ה-ז. ילקוט יוסף מועדים עמ' 142

²⁰⁸ שו"ע תרמ ג

²⁰⁹ שו"ע ורמ"א תרמ ד

לג. הולכי דרכים (לדבר רשות) פטורים מן הסוכה. אמנם בברייתא המופיעה בגמרא, וכן בפוסקים, יש חלוקה בין יום ללילה, אולם הרמ"א פסק: "אם אינם מוצאים סוכה יוכל לילך כדרכו אף שלא ישב בה לא יום ולא לילה"²¹⁰.

לד. האם לכתחילה מותר לצאת לטיול במקומות שלא ניתן למצוא סוכה? מדברי הפוסקים לעיל נראה שאין מניעה, אולם ר' משה פיינשטין פסק: "ובדבר לצאת לטיול ולתענוג בעלמא למקום שלא יהיה לו סוכה מסתבר לעניות דעתי שאסור דהולכי דרכים שאיתא בסוכה דף כ"ו כשהוא לדבר הרשות שפטורין.. הוא כשהולכין למסחר וכיוצא שהוא צורך ממש וגם הוא לכל אדם שבשביל זה היה צריך לצאת גם מביתו שלכן באופן זה מותר לצאת מהסוכה, אבל לטיול ולתענוג בעלמא שאין לזה שום צורך אינו כלום מה שבשביל תאוותו והנאתו היה יוצא מביתו."²¹¹

לה. שומרים פטורים כל זמן שהם עסוקים בשמירה, בין אם ניידים או נייחים²¹².

²¹⁰ שו"ע ורמ"א תרמ ח

²¹¹ שו"ת אגרות משה, אורח חיים ג' סימן צג

²¹² שו"ע תרמ ט

ל. העוסקים במצווה והולכי דרכים , אם מזדמנת להם סוכה ללא כל טורח, צריכים לאכול ולישון בה²¹³ .

²¹³ משנ"ב תרמ ס"ק לח

דיני ארבעת המינים

החייבים בארבעת המינים

לז. על כל איש מישראל מוטלת המצווה ליטול את ארבעת המינים בברכה, בכל יום משבעת ימי החג²¹⁴.

לח. נשים פטורות מנטילת לולב, אך אם רוצות יכולות ליטול. בנות אשכנז נהגו לברך אם נוטלות, אך נשים ספרדיות נמנעות מלברך²¹⁵.

זמן ומקום המצווה

לט. החיוב מן התורה בנטילת ארבעת המינים הוא ביום הראשון של החג בלבד, וחכמים תיקנו זכר למקדש, שבכל שבעת ימי החג ייטלו את ארבעת המינים²¹⁶.

מ. בשבת אין נוטלים את ארבעת המינים, גם כאשר היום הראשון חל בשבת, שכן חששו חכמים שמא יבוא אדם לטלטל את הלולב ארבע אמות ברשות הרבים, שהוא איסור תורה²¹⁷.

מא. מצוות נטילת לולב היא ביום ולא בלילה, וכל היום כשר לנטילה²¹⁸.

מב. עיקר מצוות הנענוע היא בעת אמירת ההלל, ויש שנהגו להדר ולברך קודם לכן על ארבעת המינים בסוכה, ולנענע, ואחר כך לחזור ולנענע בעת אמירת ההלל²¹⁹.

²¹⁴ שו"ע תרנ"א א ומשנ"ב ס"ק ב.

²¹⁵ שו"ע תקפ"ט ג, סימן י"ז סעיף ב ומשנ"ב ס"ק ג, שו"ע תרמ סעיף א, משנ"ב ס"ק א, ילקוט יוסף מועדים עמוד 165.

²¹⁶ שו"ע תרנח סעיף א, משנ"ב סק"א

²¹⁷ שו"ע ומ"א תרנב ב, משנ"ב סק"ב

²¹⁸ תרנב א, משנ"ב סק"ב

²¹⁹ שו"ע תרנב א, משנ"ב סק"ד

מג. אסור לאכול קודם נטילת ארבעת המינים, ואין להקל ללא צורך גדול, אך טעימה מותרת²²⁰.

נטילת ארבעת המינים

מד. ארבעת המינים הגזולים - פסולים²²¹. על כן, יש לקנותם רק ממקור מהימן שלא יהיה בהם חשש גזל.

מה. יש ליטול את ארבעת המינים כדרך גדילתם : שעיקרם (דהיינו, החלק המחובר לעץ) כלפי מטה, וראשם כלפי מעלה (באתרוג פטמתו כלפי מעלה ועוקצו כלפי מטה²²²). הנוטל שלא כדרך גדילתם, לא יצא ידי חובתו²²³.

מו. נוטל לולב ביד ימין ואתרוג בשמאל. אם טעה והיפך, יצא ידי חובה, וישתדל לחזור וליטול כנהוג בלא ברכה²²⁴.

מז. שדרת הלולב תהיה כלפי פני הנוטל.

²²⁰ שו"ע תרנב ב, משנ"ב סק"ז, ילקו"י עמוד 165

²²¹ שו"ע תרמט ומשנ"ב ס"ק א

²²² משנ"ב תרנב ס"ק יז

²²³ שו"ע תרנא ב, משנ"ב ס"ק טז

²²⁴ שו"ע תרנא ב משנ"ב ס"ק טו

מח. יש נוהגים לקשור את ההדסים בצד ימין של שדרת הלולב ואת הערבות בצד שמאל²²⁵. ויש נוהגים לקשור הדס אחד בימין, אחד בשמאל, ואחד באמצע, וערבה אחת מימין ואחת משמאל²²⁶. ובשני האופנים מקיימים את המצווה למהדרין.

ברכות המצווה

מט. ככל המצוות, יש לברך קודם עשיית המצווה. על כן, על הנוטל לברך קודם שייטול את האתרוג בידו, או שייטול את האתרוג הפוך (כשפיטמתו למטה) וכך יברך, ומיד ייטול את האתרוג כך שפיטמתו תהיה למעלה, וינענע²²⁷.

נ. מברך "אשר קדשנו... על נטילת לולב". וביום הראשון בו נוטל לולב, מוסיף ומברך 'שהחיינו'. לכן כאשר היום הראשון של חג חל בשבת (שאז אין נוטלין לולב) או מכל סיבה שלא נטל לולב מתחילת החג, יש לברך 'שהחיינו' כשנוטלו לראשונה ביום הראשון שיוכל משאר ימי החג²²⁸.

הלולב

נא. לולב ששדרתו קטנה מארבעה טפחים (32 ס"מ), פסול²²⁹.

²²⁵ משנ"ב תרנא, ס"ק יב

²²⁶ מג"א תרנא ד בשם האר"י

²²⁷ שו"ע תרנא ה, משנ"ב ס"ק כד-כה

²²⁸ שו"ע תרנא ו, משנ"ב ס"ק כט.

²²⁹ שו"ע תרנא א, משנ"ב ס"ק א-ב

נב. צריך שהלולב יבלוט מעל ראשי ההדס והערבה לפחות טפח (8 ס"מ) ²³⁰

נג. לולב שהוא עקום לאחוריו, לצד השדרה כשר. אך לולב שהוא עקום לצד הקדמי שבו העלים, או לאחד הצדדים – פסול ²³¹.

²³⁰ שו"ע תרנ א, משנ"ב ס"ק א-ב

²³¹ שו"ע תרמה ח

נד. אם נחלק העלה האמצעי של השדרה (ה'יתומת') לשני חלקים, למנהג האשכנזים הלולב פסול. אך לספרדים אין הלולב נפסל כשנחלק העלה האמצעי, אלא כשנחלקו רוב העלים של הלולב²³².

נה. אם נחתך או נסדק ראש הלולב, וכן כאשר ראש השדרה כפוף (לפנים) או שהעלה העליון אינו כפול מתחילת גדילתו- הלולב פסול²³³.

האתרוג²³⁴

נו. אתרוג הקטן משיעור כביצה (57.6 סמ"ק לגרא"ח נאה), פסול.

נז. ניקב האתרוג מצד לצד או נקב שאינו מצד לצד אך הינו בגודל של 2.3 ס"מ²³⁵ (מטבע 'איסר'), נימוח כולו, נסדק, נקלף, ניטלה פטמתו או עוקצו- פסול.

נח. אתרוג יבש, עלתה בו חזזית, בעל מראה שחור או לבן, מנומר, תפוח, סרוח, כבוש, מבושל או עגול ככדור - פסול.

ההדס

נט. נאמר בתורה "ולקחתם לכם... ענף עץ עבות", ולמדו חכמים ממה שכתבה התורה שלוש מילים, שיש צורך בשלושה גבעולי הדס לצורך קיום המצווה²³⁶ (ויש שנהגו להוסיף יותר).

ס. הדס שגבעולו קצר משלושה טפחים (24 ס"מ), פסול²³⁷.

²³² שו"ע ורמ"א תרמה ג ומשנ"ב ס"ק יא-יט.

²³³ שו"ע ורמ"א תרמה ג, ו-ז, ט

²³⁴ שו"ע ורמ"א תרמח

²³⁵ אוצר ההדר לרב ברינר, שער ו סימן ד, סעיף ב

²³⁶ שו"ע תרנא א

²³⁷ שו"ע תרנא א

טא. יש לחפש אחר הדס שבו כל שלושה עלים יוצאים ממקום אחד, והוא הנקרא 'הדס משולש', ואם רובו משולש אין לפסלו בשל כך. אמנם, הדס שאינו משולש כלל הינו פסול²³⁸

הערבה

טב. נאמר בתורה: "ולקחתם לכם... וערבי נחל", ולמדו חכמים שיש לקחת שני גבעולי ערבה למצווה זו²³⁹.

טג. ערבה ששדרתה קצרה משלושה טפחים (24 ס"מ) פסולה²⁴⁰.

טד. הצפצפה (עץ הדומה לערבה) פסולה, ויש להקפיד בסימני הערבה²⁴¹.

טו. ערבה יבשה, שנחתך ראשה או שנפרצו או נשרו רוב עליה הרי היא פסולה²⁴².

הבדלי פסול בין היום הראשון לימי חול המועד

טז. "ולקחתם לכם ביום הראשון..." מכאן דרשו חכמים שצריך שארבעת המינים יהיו שלמים דווקא ביום הראשון של החג, אך בשאר הימים גם אם אינם שלמים לגמרי במומים המוזכרים לעיל, הינם כשרים²⁴³.

²³⁸ שו"ע תרמו ג, ה ומשנ"ב ס"ק יח.

²³⁹ שו"ע תרנא א ומשנ"ב ס"ק ג.

²⁴⁰ שו"ע תרנ א

²⁴¹ שו"ע תרמז

²⁴² שו"ע תרמז ב ומשנ"ב ס"ק ח-ט

²⁴³ שו"ע תרמט ה

זו. לגבי סדר הנענועים קיימות שתי שיטות: א. שיטת השולחן ערוך (וכן נוהגים גם רוב האשכנזים) – מסובבים לצד ימין (בכוון השעון): מזרח (מזרח ממש, לא בכוון ירושלים!), דרום, מערב, צפון, למעלה, למטה. ב. שיטת האר"י (וכן נוהגים רוב הספרדים וכן החסידים) – דרום, צפון, מזרח, למעלה, למטה, מערב.

ח. היכן מנענעים באמירת הלל?

- א. מנהג אשכנז: החזן מנענע פעמיים: ב"הודו לה' " וב"אמר נא ישראל" והקהל מנענעים ארבע פעמים: בכל "הודו לה' ". החזן והקהל מנענעים פעמיים ב"אנא ה' הושיעה נא", ופעמיים נוספות ב"הודו לה' " שבסוף ההלל.
- ב. מנהג ספרד (ואשכנזים חסידים): החזן והקהל מנענעים פעם אחת ב"הודו לה' ", פעמיים ב"אנא ה' הושיעה נא" ופעם אחת ב"הודו לה' " שבסוף ההלל.
- ג. חשוב לציין שעיקר הנענוע הוא בזמן הברכה, ואילו בהלל הוא מנהג חכמים. בדיעבד, שינוי בסדר הנענועים אינו מבטל קיום המצוה.

ט. לגבי ברכה על הלולב לנשים ספרדיות - נחלקו הדעות (הרב עובדיה אוסר והרב אליהו מתייר).

- דינים נוספים: א. אין צורך לחפש בזכוכית מגדלת פגמים ונקודות, והמדד הוא האם הפגם נראה בעיניים רגילות מהמרחק בו רגילים ליטול את האתרוג²⁴⁵
- ב. יש לקנות אתרוג עם הכשר, כדי לוודא שהאתרוג לא מורכב בלימון, בשנות הערלה וכדומה (למעשה כל המינים צריכים הכשר, אך באתרוג יש להקפיד יותר).

דיני חול המועד

מצוות חול המועד

²⁴⁴ מתוך חוברת תשרי תשע"ט ערך הרב שמעון גולן

²⁴⁵ משנה ברורה תרמח ס"ק מו, ילקוט יוסף מועדים עמ' 156.

ע. כשם שמצווה לכבד את השבת ולענגה - כך מצוה לכבד את מועדי ישראל ולענגם, שהרי נצטוונו בהם: "מקראי קודש", ופירשו חז"ל שהכוונה לכבד את המועד בלבוש הולם, ולענגו באכילה ושתייה²⁴⁶.

עא. במהלך ימי חול המועד יש להקפיד ללבוש בגדים נקיים, ולכתחילה יש ללבוש בגדים מיוחדים כשל בגדי שבת²⁴⁷.

עב. 'ושמחת בחגך' - מצוה מן התורה להיות שמח וטוב לב בימי החג. לפיכך, מצוה לאכול בשר, יין ושאר דברים שמתענגים באכילתם²⁴⁸.

עג. מצווה לקבוע סעודה על הפת גם בחול המועד בכל יום בבוקר ובערב, אך אין בכך חובה²⁴⁹.

עד. בברכת המזון מוסיפים 'יעלה ויבוא'. אך אם שכח והתחיל כבר את הברכה הבאה, אינו חוזר²⁵⁰.

עה. בשחרית, מנחה וערבית מוסיפים בתפילת שמונה עשרה 'יעלה ויבוא'. אם שכח לפני שפסע בסוף תפילת העמידה - חוזר לברכת 'רצה'. אם נזכר לאחר שפסע - חוזר לראש התפילה²⁵¹.

עו. בשחרית, לאחר חזרת הש"ץ, אומרים הלל ומדלגים על הקטעים 'לא לנו' ו'אהבתי'²⁵².

איסורי מלאכה

²⁴⁶ מכילתא בא פרשה ט, ספרא פרשת אמור פרשתא יב ה-ח, ספרי פרשת פינחס קמז, משנה ברורה תקל סק"א, שער הציון תקל אות ד. מכל מקום מבואר שאין קדושתו חמורה כחג עצמו, שהרי מותר הוא במקצת מלאכות, וגם אין חובה גמורה לכבדו באכילת פת כבשבת ובחג, אלא צריך לקדשו ולכבדו שלא יהיה כימי החול.

²⁴⁷ משנ"ב תקל סק"א, ילקו"י מועדים עמוד תקב.

²⁴⁸ רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו הלכות יז-יח, משנ"ב תקכט ס"ק טז.

²⁴⁹ משנ"ב סימן תקל סק"א, וכן משנ"ב תעה ס"ק מה בשם הגר"א. ילקו"י מועדים עמוד תקב.

²⁵⁰ שו"ע סימן קפח סעיף ז. אבל אם נזכר לאחר שסיים את ברכת 'בונה ירושלים' אך קודם שהתחיל את ברכת 'הטוב והמטיב', אומר: 'ברוך אתה ה' א-לוהינו מלך העולם, שנתן מועדים לעמו ישראל לששון ולשמחה' (שולחן ערוך שם). אם נזכר לפני שהזכיר את השם בחתימת ברכת 'בונה ירושלים' - יחזור ליעלה ויבוא. כמו כן, אם עומד אחרי הזכרת השם, ימשיך: "למדני חוקיך", ויחזור ליעלה ויבוא (משנ"ב שם ס"ק כב, ילקו"י מועדים עמוד תמט).

²⁵¹ שו"ע סימן תצ סעיף ב. ומשנ"ב ס"ק ג

²⁵² שו"ע סימן תצ סעיף ד ומשנ"ב ס"ק ז

עז. "... וְקָרַאתָ לַשֶּׁבֶת עֹנֵג לְקָדוֹשׁ ה' מְכַבֵּד וְכַבֵּדְתוֹ מַעֲשׂוֹת דְּרָכָיו... ", דרשו חז"ל "... וְקָרַאתָ לַשֶּׁבֶת עֹנֵג זו שבת בראשית, ... וְכַבֵּדְתוֹ זה יום טוב, מַעֲשׂוֹת דְּרָכָיו זה חולו של מועד ...".²⁵³

עח. כדי שלא יהיו ימי חול המועד כשאר ימות החול, נאסרה בהם עשיית חלק מהמלאכות²⁵⁴. חכמים החמירו באיסור זה מאוד ואמרו: "כל המבזה את המועדות כאילו עובד עבודה זרה"²⁵⁵.

עט. פעולות שגרתיות שאין טורח בעשייתן, כגון דיבור בטלפון, נסיעה ברכב וכדו', מותרות, אפילו אם אינן לצורך החג²⁵⁶.

פ. כתיבה, מסחר, ושאר המלאכות שיש בהן אפילו טורח מועט - אסור לעשותן שלא לצורך החג. אבל אם יש בהן תועלת או הנאה כלשהי בחג עצמו (כגון: פתרון תשבצים), או שקיימת סבירות גבוהה שיהיה צורך בדבר - מותר לעשותן²⁵⁷.

פא. עשיית מלאכה (שאינה לצורך אוכל נפש²⁵⁸) לצורך המועד מותרת רק כאשר לא התאפשר לעשותה קודם, אבל אם התכוון (לפני כניסת החג) לדחות את ביצוע המלאכה לחול המועד - אסור לו לעשותה²⁵⁹.

פב. לצורך רבים מותר לעשות מלאכה שאינה דורשת מיומנות, גם כשאין בכך תועלת או הנאה כלשהי בחג עצמו²⁶⁰.

פג. עבודה הדורשת הכשרה או מיומנות (כגון עבודות בינוי²⁶¹) - אסור לעשותה אפילו לצורך החג, אלא במקרים הבאים:

- הכנת הארוחות לימי החג, וכן תיקון כלי המטבח המשמשים למטרה זו²⁶².
- עשיית הנדרש לשאר צורכי הגוף²⁶³, כגון: תיקון המקלחת שישתמשו בה בימי החג.

²⁵³ ישעיהו פרק נח פסוק יג, ויקרא רבה פרשה לד אות טז.

²⁵⁴ משנ"ב סימן תקל סק"א (ועיין שם שנחלקו הראשונים אם איסור זה הוא מדאורייתא או מדרבנן), ילקו"י מועדים עמוד תקב.

²⁵⁵ מסכת פסחים דף קיח ע"א.

²⁵⁶ משנ"ב סימן תקמ סק"ז.

²⁵⁷ שו"ע סימן תקמא סעיף ה, משנ"ב סימן תקלו סק"א, שמירת שבת כהלכתה פרק סז סעיף לד.

²⁵⁸ שו"ע סימן תקלג סעיף א.

²⁵⁹ משנ"ב סימן תקמ סק"ט.

²⁶⁰ שו"ע סימן תקמד סעיף ב, משנ"ב סק"א.

²⁶¹ שו"ע סימן תקמ סעיף א.

²⁶² שו"ע תקלג סעיף א, תקמ סעיף ז-ח, משנ"ב תקמ ס"ק יח וס"ק כו.

²⁶³ שו"ע תקמו סעיף ה, ביאור הלכה ד"ה "כל", שמירת שבת כהלכתה פרק סו סעיף כ.

- 'דבר האבד' - מניעת נזק כספי או בריאותי, וכן הפסד כספי, או אפילו חשש (סביר) להפסד.²⁶⁴
- לשימוש הרבים-כאשר הדבר נחוץ בחג עצמו²⁶⁵.

פד. תספורת וגילוח, חכמים אסרום אף על פי שהם צורך המועד, כדי שיזדרזו לעשות זאת לפני החג - לכבוד החג²⁶⁶. האיסור הוא אפילו למי שרגיל להתגלח בכל יום²⁶⁷.

פה. כמו כן, אסרו חכמים לכבס בחול המועד²⁶⁸. אולם לגהץ - מותר²⁶⁹.

פי. ניקוי מקומי של כתם - מותר, אם אמנם הבגד התלכלך במהלך החג, או שאין לו בגד אחר (גם אם התלכלך קודם החג)²⁷⁰.

פז. גרביים ושאר בגדים הרגילים להתלכלך בתדירות גבוהה - מותר לכבסם, אם התלכלכו במהלך החג ואין לו אחרים במקומם²⁷¹. במקרה זה, יש מתירים להכניס למכונת הכביסה גם בגדים נוספים שיזדקק להם במשך החג²⁷².

פח. אסור לקנות או למכור בחול המועד, אלא דברים שיש בהם צורך במהלך החג²⁷³, או שנזדמנה לו עסקה משתלמת וקשה להשיג כמוה לאחר החג²⁷⁴. '...ומכל מקום צריך להוציא מהן קצת לשמחת יום טוב'²⁷⁵.

פט. כל מלאכה שאסור לעשותה בחול המועד - אסור לעשותה אף על ידי נכרי²⁷⁶.

צ. האם צריך סוכה בטיול? למרות שהולכי דרכים פטורים מן הסוכה, כתבו הפוסקים שזהו דווקא להולכים לדברים הנחוצים כצורכי פרנסה. אך לדבר שאין בו צורך ממשי כטיול וכדומה, אינם פטורים

²⁶⁴ שו"ע תקל"ז סעיף א. עיין שמירת שבת כהלכתה פרק סז סעיף טז, וכתב שם שבהגדרת 'טורח גדול', ובהגדרת 'הפסד גדול במיוחד', אין לדין אלא מה שענינו ראות.

²⁶⁵ שו"ע תקמ"ד סעיפים א-ב, משנ"ב ס"ק א-ב.

²⁶⁶ שו"ע סימן תקלא סעיפים ב, משנ"ב ס"ק ג.

²⁶⁷ שמירת שבת כהלכתה סו ס"ק קז, ילקו"י מועדים עמוד תקטז. וראה שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קסג שמוכיח שמותר למתגלח תדיר להתגלח בחוה"מ, אך מסכם ש-'איני נוהג להתיר אלא למי שיש לו צורך ביותר או מצטער ביותר... והסומך על זה לצורך ייפוי אין למחות בידו ומעצם הדין הוא מותר'.

²⁶⁸ שו"ע סימן תקלד סעיף א.

²⁶⁹ שו"ע ורמ"א סימן תקמא סעיף ג. ילקו"י מועדים עמ' תקיח

²⁷⁰ שמירת שבת כהלכתה פרק סו סעיף עב

²⁷¹ שו"ע ורמ"א סימן תקלד סעיף א. ילקו"י מועדים עמ' תקיח

²⁷² שמירת שבת כהלכתה פרק סו הערה רנא.

²⁷³ שו"ע תקלט סעיף א, יא

²⁷⁴ שו"ע תקלט סעיף ה וסעיף ט.

²⁷⁵ משנ"ב ס"י תקלט ס"ק ה

²⁷⁶ שו"ע תקמג סעיף א

בכך ממצוות סוכה. כמו כן, כתבו הפוסקים שמצוות סוכה דומה בזה למצוות ציצית, שאף על פי שלעיתים אין חיוב בקיום מצווה זו, אין לוותר עליה בזמן שבקלות ניתן לקיימה.²⁷⁷

תפילין

צא. המנהג שאין מניחין תפילין בחול המועד בארץ ישראל, ויש שנהגו להניחם בצינעא וללא ברכה²⁷⁸.

אסרו חג

צב. נהוג להוסיף קצת באכילה ושתייה והמנהג לא להתענות ולא להספיד בו²⁷⁹.

שמיני עצרת/שמחת תורה²⁸⁰

- א. במסכת ראש השנה (דף ד ע"ב) נאמר: "שמיני רגל בפני עצמו הוא." ופירש רש"י: "טעון זמן (ברכת שהחיינו) ורגל לעצמו - שאין שם חג הסוכות עליו." הוסברו הדברים בתוספות (שם): "רוצה לומר דבברכת המזון ותפלה מזכירין שמיני עצרת ולא סוכות".
- ב. על פי האמור לעיל, מברכים "שהחיינו" בכניסת החג (נשים בהדלקת נרות וגברים בקידוש) (לא כמו ביום השני של ראש השנה שמברכים מספק ועל כן לכתחילה אוכלים פרי חדש או לובשים בגד חדש, ולא כמו בשביעי של פסח שאין מברכים כלל).
- ג. מזכירים בתפילה ובברכת המזון "את יום שמיני חג העצרת הזה" או "את יום שמיני עצרת החג הזה", כל אחד לפי הנוסח המקובל בעדתו. מי שהזכיר בטעות "חג הסוכות" חוזר על תפילתו.
- ד. אין יושבים בסוכה (חשוב במיוחד לעולים חדשים שהיו רגילים בחו"ל לשבת בסוכה גם בשמיני עצרת!).
- מי שמסיבה כל שהיא מעוניין לשבת בסוכה, עליו "לפגום" אותה (על ידי הסרת חלק מהסכך) לפני כניסת החג.
- ה. מבחינת שמיני עצרת, אין הלכות מיוחדות, פרט להלכות הרגילות של יום טוב (שמחת הרגל, אוכל נפש).
- ו. בחוץ לארץ שמיני עצרת ושמחת תורה הם שני ימים נפרדים. בארץ (ב"ה) הם יום אחד, ולכן חלק ממנהגי שמחת תורה "מאפילים" על שמיני עצרת.
- ז. מוציאים שלשה ספרים לקריאת התורה: בראשון קוראים פרשת "וזאת הברכה", בשני - "בראשית", ובשלישי - המפטיר בפרשת "פינחס".
- ח. אחר קריאת התורה וההפטרה נוהגים האשכנזים לומר "יזכור" (הזכרת נשמות!).
- ט. לפני תפילת מוסף מכריזים על הגשם. קיימים מנהגים שונים ונוסחים שונים לתפילת הגשם.

²⁷⁷ ילקוויי מועדים עמ' 147, שו"ת אגרות משה חלק ג סימן צג, הליכות שלמה פרק ט סעיף כא, שש"כ פרק סו סעיף נט, יחוה דעת ג מז באהלה של תורה סימן צג

²⁷⁸ ילקוויי עמ' תקג ג, שמירת שבת כהלכתה פרק סז הערה קסח

²⁷⁹ רמ"א סי' תכ"ט ב, משנ"ב ס"ק יד

²⁸⁰ מתוך חוברת תשרי תשע"ט ערך הרב שמעון גולן

י. כתב הרמ"א בסימן תרסט: "וקורין יום טוב האחרון שמחת תורה, לפי ששמחין ועושין בו סעודת משתה לגמרה של תורה. ונוהגין שהמסיים התורה והמתחיל בראשית נודרים נדבות וקוראים לאחרים לעשות משתה. ועוד נהגו במדינות אלו להוציא בשמחת תורה ערבית ושחרית כל ספרי תורה שבהיכל ואומרים זמירות ותשבחות, וכל מקום לפי מנהגו. ועוד נהגו להקיף עם ספרי התורה הבימה שבבית הכנסת, כמו שמקיפים עם הלולב, והכל משום שמחה. ונהגו עוד להרבות הקרואים לספר תורה, וקורים פרשה אחת הרבה פעמים ואין איסור בדבר. עוד נהגו לקרות כל הנערים לספר תורה, וקורים להם פרשת המלאך הגואל. ובלילה קורים בספר תורה הנדרים שבתורה, וכל מקום לפי מנהגו".

יא. על אף שהדברים הובאו ברמ"א, חלק גדול מהמנהגים נהוגים גם בעדות ספרד, פרט לקריאת התורה בליל שמחת תורה. גם מנהג האשכנזים אינו ככתוב ברמ"א, אלא קוראים בפרשת "וזאת הברכה" (שלשה או חמישה קרואים). יב. ב"משנה ברורה" (ס"ק ו, שם) מובא: "כתב האליה רבה: מבואר מהפוסקים דיש לשמוח לרבים בכל מה דאפשר בשמחה של מצוה ודלא כיש שמכין ודוחין אלו לאלו עד שהשמחה נהפך לתוגה ח"ו. גם מתוך כך מונעין משמחה של מצוה ולכן יש לגעור בהן. גם מהרי"ק בשורש ט' האריך מאוד שלא לבטל שום מנהג שנהגו לכבוד שמחת התורה, עיין שם. ולכן רעה עושין בהרבה מקומות במה שביטלו מקרוב שלא לעשות משתה ושמחה בשמחת תורה אף גם ששמחין בשארי ימים וכל ימיהם כחגים. ובעוונותינו הרבים ביזוי כבוד התורה גרם זה שהתורה מונחת בקרן זוית ואין דורש ואין מבקש ומי יתן ישיב וירחם שבר בית ישראל במהרה בימינו".

המסקנה היא אפוא: להרבות, ולא לזלזל, בשמחת התורה, אך אסור שהדבר ייעשה תוך פגיעה וגרימת עגמת נפש לאחרים.

יג. על ריבוי השמחה הובא עוד ב"משנה ברורה" (ס"ק יא): "כתב מהרי"ק בשם רב האי גאון בשורש ט': יום זה רגילים אצלנו לרקד בו אפילו כמה זקנים בשעה שאומרים קילוסים לתורה. ולכן יש להתאמץ בזה לרקד ולומר לכבוד התורה כמו שכתוב גבי דוד המלך ע"ה: מפזז ומכרכר בכל עוז לפני ה'. והעידו על האר"י ז"ל שאמר שהמעלה העליונה שהשיג באה לו ע"י שהיה משמח בכל עוז בשמחה של מצוה. וגם על הגר"א ז"ל כתבו שהיה מרקד לפני הספר תורה בכל כוחו".

יד. יש מקומות שנוהגים לקיים הקפות גם בתפילת מנחה (מובא על ידי ר' חיים ויטאל שכך נהג האר"י), וגם בצאת החג לאחר תפילת ערבית ("הקפות שניות"), והכל לכבודה של תורה ולשמחתה.

אבלות בחג סוכות

- אבל חייב בסוכה²⁸¹.

²⁸¹ שו"ע תרמ ה

- מובא ברמ"א שאבל על אביו או אמו תוך 12 חודש או על אבלות 'חדשה' על שאר קרובים לא יקיף בלולבו את הבימה בחול המועד, אך בהושענא רבה וביו"ט כן יכול. ויש שכתב שאין לחלק בזה בין אשכנזים לספרדים ויקיף בכל הימים²⁸².

תקציר הלכות שמיטה בבית ובגינה

התקציר הינו כללי ויש להתייעץ עם רב לגבי דברים שאינם מופיעים כאן

1. במהלך שנת השמיטה אסור לזרוע לשתול או לטעת.
2. נטיעת עצים בשנה השישית-עצי פרי-חשופי שורש -יש לנטוע עד ט"ו באב בשנה השישית. בתוך עציץ נקוב (נקב מעל 2.5 ס"מ) - ניתן לנטוע עד ער"ה - יש לשים לב שגוש האדמה לא מתפורר (מהחשש הזה רצוי לנטוע עד ט"ו באב) .
- עצי סרק וצמחי נוי רב שנתיים -ניתן לשתול עד ערב ר"ה (בתוך גוש ניתן לנטוע עד ער"ה).
3. השקיה -מותרת כרגיל לפי הצורך רצוי להגדיל מעט את המרווחים בין השקיה להשקיה. מהודר ביותר הוא לכוון השקיה אוטומטית לפני שנת השמיטה.
4. עבודות פיתוח שברור לרואה שאינן למטרה חקלאית (חפירת תעלה לצנרת/סלילת כבישים או מדרכות) -מותרות ואם יש שם צורך בגיזום, עליה להיעשות באופן שאינו מועיל לצמח או לפחות אינו מועיל באופן האופטימלי לצמח.
5. צמחים הראויים למאכל אדם או בהמה אשר נקלטו בשביעית-אסור לאכלם ויש לעקורם.
6. מדשאות -יש לשתול באביב (ערב השמיטה) (בכדי שהדשא יספיק לכסות את השטח לפני ר"ה). כדי שכיסוחי הדשא בשמיטה לא יגרמו להתפשטות לשם כיסוי הקרחות. וכן יש לבצע כמה שיותר פעולות קודם השמיטה כך שתימנע ביצוען בשמיטה (דילול דשא, אוורור, דישון וכו') .
7. מרבדי דשא -יש לסיים מספר שבועות לפני השמיטה בכדי שייקלט כראוי ויכוסח לפני השמיטה.
8. ככל שהצמח 'בוגר' יותר יצטרך פחות טיפולי עיצוב כגיזום, דישון וכו' לכן יש להקדים השתילה ככל האפשר בשישית.

²⁸² גשר החיים פרק כג, ג, ז

9. **פרחים**-רצוי לשתול פרחים רב שנתיים וכן פקעות ובצלים לפני ר"ה שייצמחו ויפרחו במשך שנת השמיטה.

10. **גיזום**-

גיזום צמחים המפריעים לעמודי חשמל, מעברים וכדו' מותרת בשנת השמיטה, אך לא גיזום שהינו רק לטובת הצמח.

גיזום עצים ושיחים-יש להימנע מגיזום בכל שנת השביעית ומומלץ לגזום בשישית גיזום מלא. **גיזום ורדים**- אם בוצע גיזום מדויק לפני השמיטה, ניתן יהיה לוותר על הגיזום החורפי בשמיטה ללא נזק לוורד. **אם בוצע 'קטיף יורד'** (הצמח הולך ומתנמך בכל פעם עד סוף הקיץ)-**לא יהיה צורך בגיזום בשמיטה.**

11. **תמיכה וקשירת עצים וזרועות**-יש לעשות לפני השמיטה.

12. **דילול חורשות**-יש לעשות בסתיו שלפני השמיטה.

13. **סידור והלבנת גזעים**-ככל האפשר לפני השמיטה.

14. **דישון, עשבייה, ומדשאות**-דישון קודם השמיטה, בדשנים המתאימים לכל צמח.

15. **טיפול בעשבייה**-יש לטפל קודם השמיטה ורצוי להשתמש בריסוסי קרקע בסתיו.

16. **ניכוש עשבייה**-יש להקפיד על ניכוש הגינה מעשבים לפני שנת השמיטה. ניכוש עשבים כדי להשתמש בשטח עצמו למטרה שאינה חקלאית מותר, אבל יש לדאוג שלא יהיה מראית עין כאילו מכין השטח לזריעה. **מחשש לזוחלים/נחשים יש לנכש ולנקות את המקום.**

17. **הכנת שטח פנוי בשישית לצורך שתילת השטח בשמינית**-כגון: חיטוי כימי, ריסוס רב שנתי בקיץ אוורור האדמה ועוד (כך לא יצטרכו לחכות לאביב שלאחר השמיטה).

18. **גינת ירק (קהילתית)**-שתילה או זריעת מינים מתאימים בשישית שייצמחו בחורף השביעית. או הכנת חממה עם מצע מנותק- 80 ס"מ גובה, חציצה בקרקע האטומה למים, גג וארבע קירות. בקיץ ניתן להחליף את הגג לרשתות 50 מ"מ.

19. **טיפול בדשא**-יש לדאוג שהדשא יקבל טיפול מיטבי לפני שנת שמיטה. מותר להשקות את הדשא ולדשנו כדי שלא יפגע או יצהיב. כיסוח הדשא בשמיטה הותר רק כאשר יש חשש שהדשא יתחיל להצהיב בקרבת הקרקע.

20. **עציצים בגינה לא מקורה** (פרגולה נחשב שאינו מקורה כל זמן שגשם חודר אליו) – דינם כמו כל הצמחים בגינה וכך יש לטפל בהם בשמיטה.

תקציר הלכות שמיטה בבית ובמטבח

"והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" (ויקרא כה ו). במסכת פסחים (נב) למדו חז"ל שפירות שביעית ניתנו לאכילה ואסור להשחית ולקלקל אותם.

21. אסור להשחית פירות וירקות שביעית בידיים וכן אין לגרום לפירות השביעית להיות מאוסים בעיני בני אדם. איסור זה הינו בכל כמות שהיא (אין שיעור מינימלי לאיסור ההפסד) ויש לעטוף את כל השאריות בשקית או להניח **בפח שמיטה** מיוחד לפירות אלו,

- יש הכותבים על פח כזה **מיכל 'קדושת שביעית'** וכדו' – לדעתי גם מבחינה חינוכית, הימצאות של מיכל עם כיתוב כזה בבית הינו חשוב ביותר.
- בבתים בהם השארת הכלי תגרום לחוסר נעימות לבני הבית בשל הריח או בשל חרקים שונים, ניתן לעטוף את השאריות בשקית ולהשליכם לפח האשפה.
22. **מותר לתת לתינוק או ילד קטן פירות שביעית** למרות שברור שבאכילתו יקלקל חלק מהם/לא יסיים, מאחר וזה דרך אכילתו. מבחינה חינוכית לדעתי רצוי לתת לו שקית בה יכניס את השאריות או יכניס למיכל כזה בגן/בבית הספר. כמו כן, כל האוכל פירות שביעית יאכלו כדרך שאוכלו בשנים אחרות ואין חובה לסיים לאכול את הפרי על כל חלקיו אלא באופן בו בני"א רגילים לאכלו.
23. אין לגרום להשחתת גידולי שביעית גם בצורות אחרות. לדוגמא-אין למלא כוס הבדלה ביין שביעית באופן שתעלה על גדותיו, ובוודאי שאין לכבות ביין זה את נר ההבדלה.
24. **כל סוגי עיבוד-חיתוך/טחינה/סחיטה/כבישת ירקות וכדו'- בפירות או בירקות בהם עושים עיבוד זה בשנה הרגילה, וכן בדרך המקובלת אצל רוב האוכלוסייה או אפילו בעדה מסוימת-מותרת.**
25. **קילוף פירות וירקות- אע"פ שהקליפה ראויה למאכל (כגון מלפפונים וגזר) מותר לקלפם** כבכל השנים וכן מותר להסיר חלקים ש'אינם יפים' (כגון עלים חיצוניים של כרוב) אך ראוי להימנע ככל האפשר מלקלף חלקים הראויים למאכל, גם כאשר מניחים את השאריות בפח/שקית מיוחדת, כיון שצריך להשתדל לאכול את פירות השביעית.
26. **איסור הפסד פירות שביעית חל גם על מרק ירקות ומים** שבישלו בהם ירקות עד שקיבלו מהם טעם טוב, גם כשאין בהם ירקות שניתן לראותם. ויש להניחם בכלי המיועד לכך עד שייפסדו ודי להשאירם גלויים כך למשך לילה ומותר לשפכם בבוקר. אך שאריות מי בישול שלא מקובל כלל להשתמש בהם בשימוש נוסף, כגון מים שבישלו בהם תפוז"א, תירס וכדו' אין בהם קדושה ומותר לשפכם.
27. **עצמות עוף וכדו'** שבושלו יחד עם ירקות הקדושים בקדושת שביעית, אם רגילים למצוץ אותן יש בהם קדושה (העצמות ספגו טעם מהירקות). אך אנשים שאינם רגילים למצוץ אותן-יכולים לזרקם לפח האשפה.
28. **ניפוי קמח** הקדוש בקדושת שביעית – כמו בשאר פירות וירקות, את השאריות שלא עברו בנפה יש לשמור בקדושת שביעית (פח/שקית או מקום נפרד).
29. צמחים ששימשו **לתבלין** כגון עלי תה, נענע וכדו' ולאחר בישולם פג טעמם בטלה מהם קדושת שביעית ומותר לזרקם לפח האשפה. אך אם ניתן עדיין להשתמש בהם בשימוש חוזר, אם שיש בהם עדיין טעם, כגון פרוסות לימון-יש לנהוג בקדושת שביעית.
30. **הקפאת פירות וירקות-** מותרת בתנאי שלא יגרום לקילקולם בהקפאה.
31. מידה ומשקל-למרות שאסור למכור/לקנות פירות וירקות שביעית במידה ובמשקל. לצורך הכנת המאכלים-מותר לשקול.
32. יין הקדוש בקדושת שביעית-אין להרתיחו אך מותר לפסטר אותו רק כאשר טעם היין לא ייפגע. וכן אין לבשלו מחשש להתמעטות היין, אא"כ הבישול גורם לשיפור איכותו.

33. מותר להשתמש ביין שביעית לשם תוספת טעם למיני מאפה או משקאות שונים (הרגילים בשנים רגילות).

34. **הנבטה ביתית**-מותר בין ברשת/צמר גפן/כלי עם מים/אדמה בתוך הבית(או מרפסת מקורה), ויש להנביט כל סוג צמח לבדו.

35. **תרופות**- "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" (ויקרא כ"ה ו) חז"ל למדו במסכת סוכה מ'. 'לאכלה ולא למלוגמא' (תרופה) מכאן שאין להשתמש בפירות שביעית לצרכים רפואיים לא לתרופות ולא למשחות וכן אין אכול או לשתות פירות שביעית כשניכר שעושה כן לצורך רפואי. לאחר שהוכנו תרופות מפירות שביעית – מותר להשתמש בהם גם אם לא נעשו באופן המותר.

מצמחים המיועדים למאכל בהמה מותר להכין תרופות.

36. **האכלת בעלי חיים**- אין לתת לבע"ח דברי מאכל שיש בהם קדושת שביעית וראויים (עדיין) למאכל אדם.

לוח זמני הלכה באפרת לשנת תשפ"ב

הרב איתן וייס

הלוח מבוסס על העקרונות הבאים :

1. על פי זמני ירושלים, לפי לוח ארץ ישראל לרב טוקצ'ינסקי זצ"ל.
2. כניסת השבת באפרת חושבה לפי 20 דקות לפני זמן השקיעה.
3. צאת השבת/החג לפי לוחות הזמנים של ירושלים (על פי הנ"ל).
4. זמני צאת הכוכבים נתונים במחלוקות רבות. אנו מציעים לחשב 20 דקות אחרי השקיעה (40 דקות לאחר זמן הדלקת נרות). צאת השבת מאוחרת יותר, כמפורט בלוח.
5. הזמנים הותאמו לשעון חורף/קיץ כפי שנקבע בחוק. במידה ויחול שינוי - יש להיערך בהתאם.

הפרשה	תאריך	עלות השחר (90 דק')	הנץ החמה	מנחה גדולה	שקיעת החמה	הדלקת נרות	צאת השבת/החג
א ראש השנה	א תשרי (07.09)	04:42	06:14	13:08	18:59	18:39	---
ב ראש השנה	ב תשרי (08.09)	04:42	06:15	13:07	18:58	18:38	19:33
צום גדליה	ג תשרי (09.09)	04:43	06:15	13:07	18:56	ת.צום 04:43	ס.צום 19:13
וילך (שובה)	ה תשרי (11.09)	04:45	06:17	13:06	18:54	18:34	19:29
יום כיפור	ו תשרי (16.09)	04:49	06:20	13:04	18:48	18:28	19:21
האזינו	ז תשרי (18.09)	04:50	06:21	13:03	18:45	18:25	19:18
סוכות	ח תשרי (21.09)	04:52	06:23	13:02	18:41	18:21	19:14
שבת חוה"מ	ט תשרי (25.09)	04:55	06:25	13:00	18:36	18:16	19:09
שמיני עצרת	י תשרי (28.09)	04:58	06:27	12:59	18:32	18:12	19:05
בראשית	יא תשרי (02.10)	05:01	06:30	12:57	18:27	18:07	19:00
נח	יב תשרי (09.10)	05:06	06:35	12:55	18:18	17:58	18:50
לך לך	יג תשרי (16.10)	05:11	06:39	12:54	18:10	17:50	18:42
וירא	יד תשרי (23.10)	05:17	06:44	12:52	18:02	17:42	18:35
חיי שרה	טו תשרי (30.10)	05:21	06:50	12:52	17:55	17:35	18:29
תולדות (ש. חורף)	טז תשרי (06.11)	04:25	05:56	11:52	16:50	16:30	17:23
ויצא	יז תשרי (13.11)	04:30	06:02	11:52	16:45	16:25	17:19
וישלח	יח תשרי (20.11)	04:36	06:08	11:54	16:41	16:21	17:15

17:14	16:20	16:40	11:56	06:14	04:41	כג כסלו(27.11)	וישב
---	---	16:39	11:56	06:15	04:43	כה כסלו(29.11)	א חנוכה
17:13	16:19	16:39	11:58	06:20	04:46	ל כסלו(04.12)	מקץ
17:15	16:20	16:40	12:01	06:25	04:50	ז טבת(11.12)	ויגש
ס.צום 16:57	ת.צום 04:53	16:40	12:03	06:27	04:53	י טבת(14.12)	צום י בטבת
17:17	16:22	16:42	12:05	06:30	04:55	יד טבת(18.12)	ויחי
17:20	16:25	16:45	12:08	06:33	04:58	כא טבת (25.12)	שמות
17:25	16:30	16:50	12:12	06:36	05:01	כח טבת (01.01.2022)	וארא
17:29	16:35	16:55	12:15	06:36	05:03	ו שבט(08.01)	בא
17:35	16:41	17:01	12:17	06:36	05:03	יג שבט (15.01)	בשלח
17:41	16:47	17:07	12:20	06:34	05:02	כ שבט (22.01)	יתרו
17:48	16:54	17:14	12:21	06:31	05:00	כז שבט (29.01)	משפטים
17:53	17:00	17:20	12:22	06:27	04:57	ד אדר א (05.02)	תרומה
17:59	17:06	17:26	12:23	06:21	04:51	יא אדר א (12.02)	תצוה
18:05	17:12	17:32	12:22	06:15	04:45	יח אדר א (19.02)	כי תשא
18:09	17:17	17:37	12:21	06:07	04:39	כה אדר א (26.02)	ויקהל- שקלים
18:14	17:22	17:42	12:20	06:00	04:31	ב אדר ב (05.03)	פקודי
18:20	17:27	17:47	12:18	05:51	04:22	ט אדר ב (12.03)	ויקרא- זכור
ס.צום 18:07	ת.צום 04:16	17:50	12:17	05:46	04:16	יג אדר ב (16.03)	תענית אסתר
---	---	17:50	12:17	05:45	04:15	יד אדר ב (17.03)	פורים
18:25	17:32	17:52	12:16	05:42	04:12	טז אדר ב (19.03)	צו
19:31	18:36	18:56	13:15	06:33	05:03	כג אדר ב (26.03)	שמיני- פרה(ש.קץ)
19:35	18:41	19:01	13:13	06:24	04:52	א ניסן (02.04)	תזריע- החודש
19:40	18:45	19:05	13:12	06:16	04:43	ח ניסן (09.04)	מצורע- ש.הגדול
19:45	18:50	19:10	13:10	06:07	04:33	טו ניסן(16.04)	פסח

19:51	18:54	19:14	13:09	06:01	04:24	כא ניסן (22.04)	שביעי של פסח
19:51	18:55	19:15	13:09	05:59	04:22	כב ניסן (23.04)	אחרי מות
19:56	19:00	19:20	13:08	05:52	04:14	כט ניסן (30.04)	קדושים
20:02	19:05	19:25	13:08	05:45	04:05	ו אייר (07.05)	אמור
20:08	19:10	19:30	13:08	05:40	03:56	יג אייר (14.05)	בהר
20:14	19:14	19:35	13:09	05:36	03:49	כ אייר (21.05)	בחוקותי
20:18	19:19	19:39	13:10	05:32	03:43	כז אייר (28.05)	במדבר
20:23	19:23	19:43	13:11	05:30	03:39	ה סיון (04.06)	נשא
20:24	19:24	19:44	13:11	05:30	03:39	ו סיון (05.06)	שבועות
20:27	19:27	19:47	13:13	05:29	03:37	יב סיון (11.06)	בהעלותך
20:29	19:29	19:49	13:14	05:30	03:37	יט סיון (18.06)	שלח
20:31	19:31	19:51	13:16	05:31	03:38	כו סיון (25.06)	קרח
20:32	19:31	19:51	13:17	05:33	03:41	ג תמוז (02.07)	חוקת
20:31	19:30	19:50	13:18	05:37	03:45	י תמוז (09.07)	בלק
20:28	19:29	19:49	13:19	05:40	03:51	יז תמוז (16.07)	פינחס
ס.צום 20:05	ת.צום 03:51	19:48	13:19	05:41	03:51	יח תמוז (17.08)	צום י"ז בתמוז
20:25	19:25	19:45	13:19	05:44	03:57	כד תמוז (23.07)	מטות
20:19	19:21	19:41	13:18	05:49	04:04	ב אב (30.07)	מסעי
20:13	19:15	19:35	13:18	05:53	04:12	ט אב (06.08)	דברים- חזון
ס.צום 20:01	ת.צום בשבת 19:35	19:35	13:17	05:54	04:13	י אב (07.08)	תשעה באב
20:05	19:09	19:29	13:16	05:58	04:19	טז אב (13.08)	ואתחנן- נחמו
19:57	19:01	19:21	13:14	06:03	04:26	כג אב (20.08)	עקב
19:49	18:53	19:13	13:12	06:07	04:33	ל אב (27.08)	ראה
19:40	18:44	19:04	13:09	06:12	04:38	ז אלול (03.09)	שופטים
19:30	18:35	18:55	13:06	06:16	04:44	יד אלול (10.09)	כי תצא
19:20	18:26	18:46	13:03	06:20	04:50	כא אלול (17.09)	כי תבוא

19:10	18:17	18:37	13:00	06:25	04:55	כח אלול (24.09)	נצבים
-------	-------	-------	-------	-------	-------	--------------------	-------